

ΜΗΝΙΑΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΠΑΝΟΣ ΦΑΝΤΗΣ — ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ Α' ΤΕΥΧΟΣ 90V

ΙΩΑΝΝΙΝΑ, 'Απρίλιος 1931

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΔΗΜ. ΣΑΡΡΟΣ	Εισαγωγή στὸν Ἰππόλυτο τοῦ Εὐριπίδη.
ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ	Ἡ πάροδος ἀπὸ τὸν Ἰππόλυτο (μετάφραση Δημ. Σάρρου).
ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ	Φευγαλέο χαμόγελο (Ποίημα).
† ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ	Πολύτιμη πληροφορία περὶ Ἡλείου κατὰ τὸν ΙΖ. αἰῶνα.
ΠΑΝΟΣ ΦΑΝΤΗΣ	Γ. Χατζῆς Πελλερὲν. (Κριτικὴ Μελέτη).
† LÉCONTE DE LISLE	NoX. (Ποίημα μετάφραση Γιωσὲφ Ἐλιγιά).
Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΔΗΣ	Ὁ Φλώρος (Ἡπειρωτικὸ Διήγημα).
ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ.	Ὁ Σκεπτικισμὸς στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα (Φιλοσοφικὴ Μελέτη).

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

† Γ. ΠΕΛΛΕΡΕΝ— (Χρονογράφημα:) Περί ἀρετῶν—Νέα βιβλία καὶ ἀλληλογραφία.

ΕΛΛΟΠΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΠΑΝΟΣ ΦΑΝΤΗΣ — ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 25 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΕΤΗΣΙΑΙ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΔΡ. 75

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ: ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟΝ Σελ. 10

ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗΝ Δολλ. 3

Ἐμβλήματα καὶ ὅ,τι σχετικὸν μετὰ τὴν ὕλην πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τῆς «Ἑλλοπίας»

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟΝ ΙΠΠΟΛΥΤΟ ΤΟΥ ΕΥΡΙΠΙΔΗ

Τοῦ κ. Δημητρίου Μ. Σάκου, Ἐκπαιδευτικοῦ Συμβούλου.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων Θησέας, γιὸς τῆς Αἴθρας καὶ τοῦ Αἰγέα, ἢ, κατὰ τοὺς μύθους, τῆς Αἴθρας καὶ τοῦ θεοῦ Ποσειδῶνα, εἶχε πάρεη γυναῖκα του τὴν Ἀμαζόνα Ἰππολύτη (ἢ κατ' ἄλλους τὴν Ἀντιόπη), ὅπου τὴν ὁποία ἐγέννησε τὸν Ἰππόλυτο, νιὸν ἀσύγκριτο καὶ ἀνυπέβλητο ὡς πρὸς τίς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς χάρες. Μετὰ τὸ θάνατό τῆς Ἰππολύτης ὁ Θησέας πῆρε γυναῖκα του τὴ Φαίδρα, θυγατέρα τοῦ βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνου. Ἀργότερα, ὅταν εἶχε σκοτώσει ὁ Θησέας τοὺς πρωτοξάδερφους του, Παλλαντίδες (γιοὺς τοῦ ἀδερφοῦ τοῦ Πάλλαντα) ποὺ ἤθελαν νὰ τοῦ πάρουν τὸ θρόνον ἀποφάσισε θεληματικὰ γιὰ νὰ ξεμολυνθῇ ἀπὸ τὸν αἰδικο συγγενικὸ φόνο νὰ φύγῃ γιὰ ἄνα χρόνον μετὰ τὴ Φαίδρα ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴν Τροίηνα, ὅπου ἀναθρέφονταν ὁ Ἰππόλυτος κοντὰ στὸ σοφὸ καὶ θεοφοβούμενον βασιλέα Πιθέα (πατέρα τῆς μάνας τοῦ Θησέα Αἴθρας).

Ἡ Φαίδρα μόλις εἶδε στὴν Τροίηνα τὸ μυριοχαριτωμένο πρόγονό της, τὸν ἐρωτεύθηκε βαρὺ. Σ' αὐτὸ ὅμως δὲν εἶχε φταίξιμο ἢ ἴδια, γιατί δὲν ἦταν ἄσεμνη καὶ κακὴ φυσικά, ἀλλὰ — κατὰ τοὺς μύθους — τῆς ἔβαλε τὸν ἄνομον πόθο ἢ θεὰ τοῦ ἔρωτα Ἀφροδίτη, ἢ ὁποία μισοῦσε τὸν Ἰππόλυτο κῆθελε νὰ τὸν ἐκάρμη, γιατί μόνος αὐτὸς ἀπ' ὅλους στὴν Τροίηνα περιφρονοῦσε τὴ νυχτολάτρευτὴ θεὰ, καὶ τιμοῦσε τὴν ἀντίξλη τῆς θεᾶς τῆς παρθενίας, τὴν Ἀρτεμῖ. Ἡ Φαίδρα κοῦβοντας στὴν καρδίᾳ της τὸν παράνομον ἔρωτά της καὶ ματαινόμενη ἀπ' αὐτὸν ἀνα-

γκάστηκε στὸ τέλος νὰ φανερώσῃ τὸν πόνον της στὴν παραμὰν της. Ἡ παραμὰν στὴν ἀρχὴ θορυβήθηκε, ἔπειτα ὅμως δίνει θάρρος στὴ Φαίδρα καὶ προσπαθεῖ μ' ὅλα τὰ δυνατὰ νὰ τὴ βοηθήσῃ στὴν πραγματοποίησιν τοῦ πόθου της, φανερώνοντας — χωρὶς τὸ θέλημα τῆς Φαίδρας — τὸ μυστικὸν στὸν Ἰππόλυτο, ἀφοῦ πρῶτα τὸν ἔδεσε μ' ὄρκον νὰ μὴ πῇ τίποτε σὲ κανένα. Ὁ ἀμόλυτος νιδὲς φοιτῶντας στὸ ἀκουσμα τῶν λόγων τῆς κακῆς παραμάνος, ξεφωνίζει μὲ ἀγανάκτηση, βλασφημῶν τις γυναῖκες καὶ φεύγει. Ἡ Φαίδρα παραμονεύοντας, μόλις ἀκουσε τὰ ξεφωνητά, ἀπελπίζεται, μαλώνει τὴν παραμὰν της καὶ ἀπὸ τὴ ντροπὴ της ἐπνίξε τὸ λαίμό της μὲ τὸ βροχί.

Ἐπάνω σ' αὐτὸ ἔρχεται καὶ ὁ Θησέας ποὺ ἔλειπεν ἔξω ἀπὸ τὴν Τροίηνα σὲ μακρὸν προσκύνημα, βλέπει τὴ γυναῖκα του κρεμασμένη καὶ τρέχοντας νὰ τὴν ἐκκενέσῃ βλέπει ἐπάνω της ἓνα σφραγισμένον γράμμα. Τὸ ἀνοίγει καὶ μὲ φοίχη τοῦ διχαίνει πῶς αἰτία τοῦ χαμοῦ της εἶναι ὁ Ἰππόλυτος, ποὺ τάχα μὲ τὴ βία τῆς πάτησε τὴν τιμὴ. Πιστεύοντας ὁ Θησέας στὸ γράμμα τῆς Φαίδρας γίνεται ἔξω φρενῶν καὶ διώχνει ἀσπλαγχνά τὸν Ἰππόλυτο σὲ ξένα, ἀφοῦ τὸν καταράσθη βαρὺ, παρακαλώντας τὸ θεὸ Ποσειδῶνα καὶ πατέρα του καὶ τὸν σκοτώσει κιόλας τὴν ἴδια μέρα. Στὰ χαμένα ὁ Ἰππόλυτος ἀγωνίζεται μὲ λόγους καὶ μ' ὄρκους νὰ καταπείσῃ τὸν πατέρα του ὅτι εἶναι ἀθῶος. Ὁ θεὸς Ποσειδῶνας ὅταν εἶχε ὑποσχεθῇ στὸ Θησέα νὰ τοῦ ἐκτελέσῃ τρεῖς χάρες,

πού θα του ζητούσε, ακούοντας αυτήν την κατάρα του—ώς μιά από τις τρεις χάρες—έδωκε στον άθωο νιό θάνατο φριχτό: Ένφ δηλαδή ο Ίππόλυτος, διωγμένος από τον πατέρα του, πήγαινε στην έξορία προς τ' Αργος και την Επίδαυρο, βγαίνει από τη θάλασσα ένα τέρας άγριο, που άνατρουμάζουν τάλλογα, πδσφρναν τάμαξι του νιού και τον ρίχνουν άπάνω στις πέτρες και του σπάνουν το κεφάλι και του ξεσχίζουν το κορμ¹. (*) Φέρνουν το δυστυχημένο νιό στ ν πατέρα του έτοιμοθάνατο. Γά τη λύση του μυστηρίου παρουσιάζεται η Θεά Άρτεμη (άπό μηχανής Θεός) φανερώνει τά κατέκαστα στο Θησέα και τόν παρηγορεί, χωρίς νά κατακρίνη και τη Φαίδρα, η όποία έπσεε θύμα της ζήλειας και της εκδικητικής δονής της θεάς Άφροδίτης. Θορνεί ο Θησέας και ζητεί και λαβαίνει συγχώρηση από τόν άθωο γιό του. Η Άρτεμη παρηγορεί και τόν Ίππόλυτο βεβαιώνοντάς τον πώς τόνομά του θά μένη πάντα τιμημένο κι άθάνατο, κι ο γιός ξεψυχά.

Η υπόθεση του Ίππολύτου είναι παρμένη από Άττικό μύθο σχετισμένο με την έγχώρια λατρεία ενός συνονόματου θεού ή ημίθεου στην Τροϊζήνα. Στην Τροϊζήνα ο Ίππόλυτος είχε μέσα σ' ένα τέμενος ρα-ό κ' άγαλμα, στην Αθήνα ήταν ήρωας. Ο άρχαίος περιηγητής Πausanias ανάμει-σα σ' άλλα διηγείται (B, 32) ότι κάθε χρόνο στην Τροϊζήνα πρόσφρναν θυσίες στον Ίππόλυτο, και κάθε παρθένα εκεί πριν τού γάμου της έκοβε τά μαλλιά της και τά-

* Σημ.

Τήν καταστροφή του Ίππολύτου τη διηγείται ένας μαντατοφόρος άκόλουθός του. Γενικά νά πούμε, στο άρχαιο Έλληνικό θέατρο οι τραγικές πράξεις δέν γίνονται μερστά σ' α μίμικ των θεατών, όπως στο νεώτερο θέατρο, γιατί η εκτέλεση τέτοιων πράξεων μπόρεσά σ' α μάτια των θεατών είναι πρίμμι βδελυρό. Ο τραγικός ποιητής έβανε σ' α στόμμι του άγγελιοφόρου στην αφήγηση τέτοιων τραγικών πράξεων με αφήγεια και ζωηρότατη παράσταση.

κανε πλεξίδα (πλόκαμον), που την αφιέρωνε στο ναό του (πρβλ. Ίππολ. στ. 1425—6), κι' ότι οι κάτοικοι της Τροϊζήνας δέν παραδέχονταν ότι ο Ίππόλυτος απέθανε από τó αφηνιάσμα των όλόγων του, ούτε έδειχναν τάφο του, άλλα έλεγαν ότι οι θεοί τιμώντας τον, τόν πήραν στον ουρανό και τόν έκαναν άστερισμό (τόν άστερισμό ήνίοχον). Είχεν όμως και άλλες πληροφορίες ο Pausanias κατά τ; όποιες έδειχναν στην Τροϊζήνα τόν τάφο της Φαίδρας κοντά στ μνήμα του Ίππολύτου. Επίσης έδειχναν στην Τροϊζήνα έπάνω από τó στάδιο, λέγει, και ναό της Κασκροπίας. Αφροδίτης κι' ότι από κει η Φαίδρα έσφριχε τά μάτια της στον Ίππόλυτο όταν εκείνος έγυμνάζονταν (πρβλ. Ίππολ. στ. 228—231).

Τόν μύθον αυτόν του άνοσίου έρωτα της Φαίδρας προς τόν πρόνιό της τόν είχε δραματοποιήσει κ' ο Σοφοκλής, κι ο Εύριπίδης πριν του 428, στον πρώτον Ίππόλυτό του (Ίππόλυτος καλυπτόμενος)—Δέν ξέρουμε ποιός από τούς δυό τραγικούς πρώτα. Ανάλογος μύθος ύπάρχει και στην Ίνδικη ποίηση.

Τό όνομα Φαίδρα που είχε δώσει ο Σοφοκλής στην τραγωδία του—κι άργότερα ο Λατίνος ποιητής Σενέκας, και κατόπι ο Γάλλος τραγικός Ρακίνας δείχνει ότι διαφορετικά από τόν Εύριπίδη αντίληφθηκε τήν υπόθεση. Στο Σοφοκλή, στο Σενέκα και στο Ρακίνα τόν πρώτο ρόλο παίζει η Φαίδρα. Γιατί από τη στιγμή που η Φαίδρα βλέποντας τόν έρωτά της καταφρονεμένον από τόν παρθενικότατο νιό τόν συκοφάντησε στον πατέρα του—όπως η γυναίκα του Πετρεφί, που συκοφάντησε στον άντρα της τόν άθωον Ιωσήφ—άπό τη στιγμή αυτή της συκοφαντίας η Φαίδρα γίνεται η κινιτήρια δύναμη του δράματος και τιμωρείται τραγικάτα, πληρώνοντας με τó θέληματικό της θάνατο τήν άμαρτία της. Ο Εύριπίδης όμως έδωκε τó όνομα του Ίππολύτου στο δράμα για νά στρέψη περισσότερο τήν προσοχή των θεατών στην εύγενικότατη μορφή του άθώου νιού και στον σκληρότα-

το χαμό του. Ο Εύριπίδης στον Ίππόλυτό του θέλησε κυρίως, ο νά παραστήση τόν έρωτα, αλλά νά ζωγραφίση και πανηγύριση τήν άγνεία, όπως λέγει κι ο Γισσώδινος.

Στόν Εύριπίδη λοιπόν τόν πρώτο ρόλο παίζει ο Ίππόλυτος, ο ο οποίος μās παρουσιάζεται ιδανικός τύπος «καλοῦ καγαθοῦ» εφήβου, σωστός άγγελος, όπως θά λέγαμε σήμερα. Ωραίος, εύγενικός, τέλειος στη γυμναστική, στη μουσική, σ' α γράμματα, κέπάνω σ' όλα αυτά λάμπει η θεοσέβεια κ' άγνεία του. Μισεί μόνον τη νυχτολάτρευτη Θεά του έρωτα, αφού θέλει νά διατηρήση τó σώμα του άγνó και καθαρό από τη λατρεία της και παρθένα τήν ψυχή του. Έχει μιά έξαιρετική λατρεία προς τη θεά της παρθενίας, τήν Άρτεμη. Η χριστιανική μυστικολατρεία δέν είναι άγνότερη ούτε ύψηλότερη από τη λατρεία του Ίππολύτου και τών φίλων του προς τη θεά της παρθενίας, τήν Άρτεμη—όπως λέγει κι ο Γισσώδινος. Η άγνεία του Ίππολύτου και τών μυστών της θεάς της παρθενίας μοιάζει πολύ με τήν χριστιανική παρθενία, που έξύμνησαν οι ιεροί πατέρες της εκκλησίας, όπως ο Χρυσόστομος, ο Αύγουστίνος, ο Άγιος Άμβρόσιος.

Δέν ύπάρχει ιδανικότερος και άγνότερος τύπος από τόν Ίππόλυτο στην παγκόσμια λογοτεχνία όπως έλεγε κι ο μεγάλος Δανός κριτικός g. Brandes.

Και δέν είναι μόνον άπόστολος της άγνείας ο Ίππόλυτος, άλλα και μάρτυράς της. Μετά τó θάνατό του τόν στεφανώνει η λάμψη της άρετης του κι άποθεώνεται. Πολλοί φιλόλογοι παρατηρούν ότι ήρωας της τραγωδίας γίνεται ο άθώος, τó όποιον δέ συμβιβάζεται μ' ένα βασικό νόμο της τραγικής τέχνης κατά τόν μέγαν Άριστοτέλη (Ποιητική 13), και τó νέγουν. Δέν πρέπει νά λησμονούμε όμως ότι ο Εύριπίδης παρασταίνει τά πρόσωπα και τά πράγματα όπως είναι φυσικά (Ίδε εισαγωγή μου στο άρχαιο δράμα 6, 59) και όχι όπως έπρεπε νά είναι. Μήπως και στην πραγματικότητα άνταμείβεται πάντα

η άρετή και μήπως δέν συκοφαντούνται δέν τιμωρούνται άδίκα οι άθωοι; Αλλά η τιμωρία κι' ο θάνατος του φθάρτου σώματος είναι τίποτε άπέναντι του θριάμβου της άρετης και της τιμής του ήρωα, τού πάθους, η όποία μένει άθάνατη. Κ' η Άντιγόη άδίκα θάφτηκε ζωντανή άλλα τιμήθηκε από τούς θεούς κι από τούς ανθρώπους και μένει άθάνατο τó όνομά της. Η Φαίδρα πάλι—άν και παίζει στον Εύριπίδη τó δεύτερο ρόλο—προκαλεί τó θαυμασμό μας για τη δύναμη του πάθους της, για τόν ποιητικό ρεμβασμό της, για τη μυστική αντίφαση μιάς καρδιάς που θέλει και δέ θέλει. Είναι τó άθωο θύμα της ζήλειας της θεάς του έρωτα. Κένω τη συμπαθοῦμε και τη λυπούμαστε, χάνουμε τη συμπάθεια που της αξίζει από τήν εκδίκηση που σοφίζεται συκοφαντώντας και καταστρέφοντας τόν άγγελικό προγονό της.

Στόν πρώτον Ίππόλυτό του ο Εύριπίδης παρουσιάζε τη Φαίδρα τόν θρασυτάτη. Αυτή μονάχη της έφανέρωνε τόν έρωτά της στον Ίππόλυτο, ο όποιος από ντροπή για τήν ανήθικη πρόταση έσκέπασε τó κεφάλι του—γι' αυτό κ' η τραγωδία εκείνη έλέγονταν «Ίππόλυτος καλυπτόμενος». Ο Σενέκας κι ο Όβίδιος (στις Μεταμορφώσεις του ΧΥ 497 Heroid. 4) μιμήθηκαν σ' αυτό τόν πρώτον Ίππόλυτο. Στο δεύτερο Ίππόλυτο ο Εύριπίδης δημιουργεί μιά Φαίδρα ένάρετη που τά χαλά με τήν συκοφαντία της. Η Φαίδρα του Σοφοκλή, όσο κι αν ήταν ένοχη, είχε πλειότερη ντροπή. Εμήνυσε τόν έρωτά της στον Ίππόλυτο με μιά της ύπερότεια και σ' αν άπέτυχε αυτοκτόνησε.

Τό άριστουργηματικό τούτο δράμα του Εύριπίδη κάνει πάντα μεγάλη εντύπωση και για τά όραία χωρικά του όπως π. χ. για τήν παντοδυναμία τού έρωτα (στ. 525—543), για τόν πόθο των ξένων τόπων (732—775), για τη χαριτωμένη προσφορά στην Άρτεμη (73—87) τού συμβολικού στεφάνου, από τόν όποιον άνωμάσθηκε Ίππόλυτος Στεφανοφόρος, για τούς ρεμβασμούς και τά παραληρήματα της Φαίδρας (208—250), για τήν ζωηρότατη αφήγηση της καταστροφής του Ίππολύτου (1173—1254) κ. τ. λ.

Πάμπολλα είναι τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης ποὺ παρασταίνουν σκηνὲς ἀπὸ τὸ μῦθο τοῦ Ἰππολύτου. Ἐξέχουν οἱ σαρκοφάγοι ποὺ βροῖσκονται στὸν Ἀκράγαντα (στὴν Ἰταλία), στὴν Πετρούπολη, στὴν Κωνσταντινούπολη (στὰ μουσεῖα) καὶ οἱ τοιχογραφίες τῆς Πομπηίας καὶ τοῦ Ἡρακλείου (στὴν Ἰταλία).

Τὸν μῦθο τοῦ Ἰππολύτου τὸν ἐπραγματεύθηκαν πολλοὶ κατὰ μίμηση τοῦ Εὐριπίδη. Ὁ Ἀλεξανδρινὸς ποιητὴς Δυκόφωρος ἔγραψε Ἰππόλυτο τοῦ ὁποίου μόνον τὴν ἐπιγραφή ξέρουμε. Ὁ Ρωμαῖος Ὀβίδιος (Met. XV, 497 heroid. IV). Βεργίλιος (Aenead. VII, 761) ἔθιξαν τὸ μῦθο. Μετὰ τὴν ἀναγέννηση τῶν γραμμάτων πολλοὶ Γάλλοι ἐπραγματεύθηκαν τὸ μῦθο, ὅπως ὁ Garnier (1573), ὁ Pâneliere (1635), ὁ Bidar (1675), ὁ Pradon (1677), ὁ Gilbert (1747), ὁ Palmegeaux (1803) καὶ ὡς μελόδραμα ὁ Pellegrin (1733), ὁ Cemoine (1781) ὁ Gluck (τὴ Φαίδρα τοῦ Milan 1744). Ὅλους αὐτοὺς τοὺς πέρασε ὁ Ρακινάς (Racine) στὴ Φαίδρα του (1677) ἀπὸ τὴν ὁποία καὶ ὁ Schiller μετὰφρασε μερικὲς σκηνές. Καὶ ὁ Κοητικὸς Φραγκλίσκος στὰ 1578 ἔγραψε τὴ Φαίδρα

(Fedra tragedia di Francesco Bogga Candiotta, Venegia (1578). Αὐτὴ τὴ μίμηθη καὶ ὁ Χορτάτζης στὴν Ἐρωφίλη του. Ἀπὸ τοὺς δικούς μας ὁ Δημ. Βερναρδάκης στὴ χριστιανικὴ τοῦ Φαύστα (1893) μιμήθηκε τὸν Ἰππόλυτο, καὶ ὁ Ἀριστομ. Προβελέγγιος στὴ Φαίδρα του (1919). Κάνεις ὁμως δὲν ἔφτιασε τὸν Εὐριπίδη.

Πολλοὶ κριτικοὶ παρέβαλαν τὸν Ἰππόλυτο τοῦ Εὐριπίδη μὲ τὴ Φαίδρα τοῦ Ρακίνα. Καὶ ὁ Γερμανὸς Α. W. Schlegel—ἀν καὶ εἶναι ἀπὸ τοὺς κατηγοροῦς τοῦ Εὐριπίδη (ἰδὲ εἰσαγωγή μου στὸ ἀρχαῖο δράμα σ. 61) εὐρίσκει ἀνώτερο τὸν Ἰππόλυτο τοῦ Εὐριπίδη.

Ἡ σκηνὴ τοῦ δράματος εἶναι, ὅπως ἔπαμε, στὴν Τροίζῃνα. Τὸ δράμα διδάχθηκε στὴν Ἀθήνα 428 π. χ., τὴ χρονιά ποὺ ἀπέθανε ὁ μέγας κυβερνήτης τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ὁ Περικλῆς, στὸν ὁποῖον τὸν θάνατο κάνει, ὡς φαίνεται, ὑπαινιγμὸ ὁ Εὐριπίδης στοὺς τελευταίους ἀναπαιστικούς στίχους (1464—6). Στὸν δραματικὸν ἐκείνον ἀγῶνα ὁ Εὐριπίδης εἶχε πάρει τὸ πρῶτο βραβεῖο, ὁ Ἰοφῶντας τὸ δεύτερο καὶ ὁ Ἴωνας τὸ τρίτο.

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

Ἡ ΠΑΡΟΔΟΣ ἀπὸ τὸν ἸΠΠΟΛΥΤΟ

ΧΩΡΟΣ ΤΡΟΙΖΗΝΙΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Δεκαπέντε Τροίζηνιῶτισσες (7+7+1, ἡ κορυφαία, μπαίνουν στὴν ὁρχή-στρα ἀπὸ τὰ δεξιά)

(Στροφή 1 η)

Στὴν πέτρα ποὺ τοῦ Ὀκεανοῦ
νερὸ ἀναβράει καὶ κάτω
στὰ κρεμνὰ πέφτει, ποὺ καθεὶς
βούτιζει τὰ σταμνιά του,
ἐκεῖ μὴ φίλη μου ἔπλενε
στὴ βούση τὴν τρεχάτη

121

τὰ πέπλα τῆς τὰ κόκκινα
καὶ τὰ πλῶνε στὴν πλάτη
βοῶντος ζεστοῦ, προσηλιακοῦ.
Πρώτη φορὰν ἐκείνη

Ἀντιστροφή 1 η

μοῦ εἶπε πὼς ἡ βασίλισσα 131
λυώνει ἄρρωστη στὴν κλίνη,
στ' ἀνάκτορα κατάκλειστη,
καὶ τὸ ξανθὸ κεφάλι
τῷ σκεπάσει μὲ ψιλὰ
μαγνάδια ἔχει νὰ βάλῃ
στὸ θεῖο τῆς στόμα μέρες τρεῖς
θροφή, λέν, καὶ ποθεῖ
ἀπὸ ἓναν πόνον τῆς κορυφὸν
ἢ δόλια νὰ χαθῇ.

Στροφή 2. α

Κάποιος θεὸς, ὦ κόρη μου, 141
τὸ χαλασμό σου θέλει.
Ὁ Πάν; ἡ Ἐκάτη; ἡ ὄρεινὴ
μᾶνα τῶν Θεῶν Κυβέλη
καὶ οἱ σοβαροὶ Κορύβαντες;
Μὴν ἔχασες τὰ δῶρα
τῆς κυνηγήτρας Δίχτυνας,
καὶ τυραννίσαι τώρα;
᾽Ω, αὐτὴ στεριὲς καὶ θάλασσες
περνάει μ' ἀνεμοζάλη.

Ἀντιστροφή 2. α

Μὴ στὸ παλάτι πλάνεψε 151
τὸν ἄντρα σου καμιά ἄλλη,
τῶν Ἀθηναίων τὸν ἀρχηγό
καὶ ἀρχοντοκυβερνήτη,
καὶ σμίγει τὴν κορυφὰ ἀπὸ σέ;
Μὴν ἦθε ἀπὸ τὴν Κορήτη
ναύτης στὸ καλολίμανο
μὲ μήνυμα κακὸ
καὶ ἀπὸ τὴν πίκρα ἀρρώστησες
καὶ ἀπὸ τὸ ξαφνικόν;

Ἐπὶ δὲ

Κι' ἀπὸ τὴν φιλίᾳ τῇ στραβῇ 161
τῶν γυναικῶν δὲ λείπει
ὅταν τύχουν ὁ ἔγγαστροπρὸνος,

παραξενιά καὶ λύπη,
 Αὐτὸς ὁ ἀέρας χτύπησε
 κ' ἐμένα μὰ ἐκαλοῦσα
 τὴν σαῖτεῦτρά θεᾶ Ἀρτεμὴ
 τὴν καλοξεγενοῦσα.
 Καὶ πάντα ἡ πολυζήλευτη
 μὲ τῶν θεῶν τὴ χάση
 μ' ἄκουε καὶ μῶρονταν γοργὰ
 τὸν πόνό μου νὰ πάρη.
 μεταφραστὴς. ΔΗΜ. ΣΑΡΡΟΣ

ΦΕΥΓΑΛΕΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ...

Ἦταν ξέφα ὁλόγουρά μου κι' ἐρημιά
 Μεσ' τὸ εἶναι μου,
 Προτοῦ ν' ἄρθης νὰ μυθώσης μιὰ ψυχὴ,
 Ἄσπρε κρίνε μου!
 Σ' εἶδα ξάφνου ἓνα πρωτὶ, λάρωσε ὁ Νοῦς
 κι' ἀναφώνησα:
 — Καλῶς ἦρθες μὲ τὰ ῥόδα τῆς Αὐγῆς
 Νέα Γειτόνισσα!
 Φῶς τὰ νιάτα σου, φωτίζουν τὴ φτωχὴ
 καμαροῦλα σου.
 Σὰν παράθυρο ἀνοιγμένο πρὸς τὸ Μᾶν
 κι' ἡ καρδοῦλα σου.
 Μὰ ὅταν ξάφνου κι' ἡ γαλιάντρα σου ἡ φωνὴ
 Κάποιο βράδυ ἀντήχησε
 Ἐσκυψε ἡ εἰμαρμένη μου ἀπαλὰ στ' ἄφτι
 Καὶ μὲ καλοτύχισε!
 Χρόνια διάβηκαν καὶ πάνε κι' ὅμως πάντοτε
 γλυκὰ κι' ἡμερὰ
 Τὸ τραγοῦδι σου ἄσπρος γλᾶρος καὶ μὲ πάει
 πρὸς τὴ χίμαιρα!
 Τὸ τραγοῦδι σου κελᾶϊσμα ἀργυρὸ
 Μεστὸ καὶ πλούσιο
 Κάποια ἀνάταση πρὸς τᾶστα, πρὸς τὸ φῶς
 Τὸ ὑπερούσιο!
 Τὸ τραγοῦδι κι' ἡ ὁμορφιά, δυὸ πουλιὰ
 διαβατάρικα....
 Φευγαλέο τῆς Νιότης μου χαμόγελο
 Ποὺ δὲ χάρηκα!
 Ἀθήνα 1930 ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

ΠΟΛΥΤ.ΜΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΗΠΕΙΡΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΙΖ. ΑΙΩΝΑ

Ο Γερμανὸς Μαρτίνος ὁ Κρουσίος (γεννηθεὶς τῷ 1526†1607), ὁ γεγραμμένος καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης, ὁ διακαὴς φιλέλλην εἰς τὸ πρίπυ στον αὐτοῦ ἔργον, *Turco, graecia*, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα αὐτοῦ συγγράμματα καὶ εἰς ἀνέκδοτα ἐτι ἔργα αὐτοῦ περιέλαβεν ἀπειροὺς πληροφορίες διὰ τὴν Ἱστορίαν τοῦ Γένους καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν κατὰ τὸν 15. αἰῶνα, διὰ τῶν ὁποίων πολὺ φῶς ἐπιχέεται ἐπὶ τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων χρόνων. Οὐκ ὀλίγας πληροφορίες δὲ περιέχουν τὰ βιβλία του καὶ περὶ τῆς Ἠπείρου, τινὰς τῶν ὁποίων θὰ ἀναγράφωμεν διὰ τὴν φίλην Ἑλλάδα, ὅσας σήμερον ἔχομεν προχείρους.

Εἰς τὴν Τουρκογενέσιαν πολλάκις ἀναφέρει περὶ τῶν Μητροπολιτῶν Ἰωαννίνων καὶ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων τῆς Ἠπείρου, τὸν ἐπίσκοπον μάλιστα Γλυκῶς Νεόφυτον χαρακτηρίζει ὡς λογιώτατον. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ κλεινοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου Β' τοῦ τρανοῦ ἀναφέρει καὶ τὸν λόγιον ἐπίσης Πατριαρχικὸν Προτοσύγκελλον Ἰωαννίνων Μάξιμον, ὅστις ἐν ἔτει 1575 γράφει ἐπιστολὴν ἐξ Ἰωαννίνων πρὸς Θεοδόσιον Ζυγομαλᾶν τὸν Προτονοτάριον τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἐξ ἧς φαίνεται ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ψηφισθῇ Μητροπολίτης Ἰσχανίου καὶ ὅτι εἶχε καὶ ἀδελφὸν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις τὸν Νοτάριον Σταμάτιον. Ἐκ τῆς αὐτῆς Τουρκογενέσεως μανθάνομεν ὅς καὶ ἀλλαχόθεν γνωρίζομεν, ὅτι ὁ Μ. Ἀσχιμανδρίτης τῆς Μ. Ἐκκλησίας, δηλαδὴ τοῦ Πατριαρχείου, ὁ ἑπειτα Μητροπολίτης Μονεμβασίας Ἱεροθέος, ὁ δραματίζων σπουδαῖον πρόσωπον κατὰ τὴν Πατριαρχίαν Ἱερεμίου τοῦ

τρανοῦ κατήγστο ἐξ Ἰωαννίνων, ὡς ἐπίσης ἐξ Ἰωαννίνων κατήγστο καὶ ὁ σύγχρονος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀχαιοῦ Γαβριὴλ περὶ οὗ ἱκανὰ ἐγράφησαν ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων. Ἐξ ἑτέρου ἔργου τοῦ Θεοδοσίου Ζυγομαλᾶ, τὸ ὁποῖον ἐγράψε χάριν τοῦ φίλου του Κρουσίου Γεολαχίου, τοῦ «Ὀδοιπορικοῦ», τὸ ὁποῖον ἐπίσης διέσωθη εἰς τὰ χειρόγραφα τοῦ Κρουσίου κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἀναφέρεται: «πρὸς τὴν Ἠπειρον ἐν Ἰωαννίνοις καὶ τοὺς γειννάζοντας μοναστήρια 300. Αὐθις μεθ' ἡμέρας ὁδὸν μοναστήρια Γηρομαερίου 300» (1) ἀτυχῶς ἡ πληροφορία αὕτη κεῖται ἀνευ ἐπεξηγήσεως ὥστε νὰ δοτᾶται τις ἀνπροέκειται περὶ μοναστηρίων ἢ περὶ μοναχῶν, διότι εἰς τὸ σχετικὸν χωρίον πρὶν καὶ μετὰ τὰς πληροφορίες περὶ Ἠπείρου προκεῖται περὶ Μοναχῶν τὸ βεβαίον εἶναι ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ Ἠπειρὸς ἦτο πλήρης Ἱερῶν Μονῶν, τὰ δὲ Ἰωαννίνα εἶχαν ὅσων Μοναχικῶν ὡς ἀναφέρει ὁ Βιογράφος τοῦ Νεομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.

Εἰς ἕτερον ἐπίσης ἔργον τοῦ Κρουσίου «τὰ Σονηκικά χρονικά» (2) ἔχομεν πολυτίμους πληροφορίες περὶ μιᾶς Ἠπειρωτικῆς οἰκογενείας Νικολάου Στεφάνου Κοκκῆς καὶ περὶ τῆς πόλεως Ἰωαννίνων ὡς καὶ περὶ τοῦ Μαχουμέτη Παπαδάτου ἐξ Ἀμβρακίας Ἀσθῆς καὶ τῶν Ἀχαιοῦ Γαβριὴλ (3) «Ἰωαννίνα πόλις ὡραία τῆς Ἠπείρου, οἰκεῖται πᾶσα ὑπὸ Ἑλλήνων, οἱ

1) Θεολογία Τεμ. Α' τεύχος Γ. σελ. 259.

2) Σημειώματα περὶ Ἑλλήνων ἐκ τῶν τοῦ Μαρτίνου Κρουσίου Σονηκικοῦ χρονικοῦ ὑπὸ Πετριλέους Γ. Ζερλέντη σελ. 29-25

3) Ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 21

Τούτοκοι οἰκοῦσιν ἐκτός, ἔχει πόλιν ἐν τῇ λίμνῃ.» « ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων ἔχει δεκακισχίλιας οἰκίας καὶ περὶ αὐτὴν τείχη (1).

Τὰ περὶ Νικολάου Στεφάνου ἀναγράφοντες «Μηνὸς Ἰουλίου τεσσαρεσκαίδεκάτῃ (τοῦ ἔτους 1589) συνήντησέ με ὁ ἐκ Μακεδονίας Ἕλλην Νικόλαος Στεφάνου ἐκ πόλεως Ἰωαννίνων ἀξιολύπητος, γέρον πολίος, ἐτῶν ἐξήκοντα ἐνὸς οὗτος συνέλεγε ἔργον πρὸς ἐλευθέρωσιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, τοῦ πρὸς πατρός· θείου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς ἐαυτοῦ συζύγου, οἱ διανύσαντες προγενεστέραν τινὰ αἰχμαλωσίαν εἶκον ἀπαχθῆ καὶ αὐτῆς, ἐνῶ ἐπλεον εἰς Βενετίαν, αἰχμάλωτοι εἰς Τρίπολιν τῆς Βαρβαρίας· ὅτι ταῦτα ἦσαν ἀληθῆ ἐπιστοποῖε δια γράμματος, ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης τοῦ μηνὸς ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1586, ὁ Δουξ τῆς Βενετίας καὶ ἄλλοι τῶ ἐπὶ μεμβράνης μαρτυρικῶ γράμματι τοῦ δουκὸς τῆς Βενετίας ἦτο προσσηρημένον μολύβδινον σφράγισμα ἐφ' οὗ ὑπῆρχαν τὰδε: «PASCALIS CICONIA DEI ORATIA DUX VENETIARUM II» (2).

Ἐν Σκόπῳ πόλει τῆς Πομερανίας ἐμαρτύρει οὗτος ὅτι, κατὰ τὴν τρισκαίδεκάτην τοῦ μηνὸς μαΐου τοῦ ἔτους 1588 ἐτραυματίσθη ὑπὸ κτίστου ἐν μέθῃ διατελοῦντος καὶ μὴ νοοῦντος τὴν γλῶσσαν τούτου, δι' ὃ οὗτος ἐφυλακίσθη ἀπὸ τῆς εἰκαστῆς πέμπτης μηνὸς φεβρουαρίου μέχρι τῆς δεκάκαιδεκάτης τοῦ μηνὸς μαρτίου καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποτίσῃ πρόστιμον διὰ τὰ δύο τραύματα ἀπελάσθῃ τῶν ὁρίων τῆς Πομερανίας· θὰ παραθῶ διὰ τὴν νῦν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν τὰς δεήσεις τοῦ Νικολάου, ἃς μετεχειρίζετο πρὸς οὓς προσήχετο. Καθ' ἡμέραν κλέμεν τὴν τύχην μας, πού μᾶς ἐξανασκέλεψε καὶ δὲν ἔχομεν τί νὰ κάμωμεν· μόνον διὰ τὸν Κύριον, εἴτ' ὀφείλουμαι, βοήθησέ μας, διό-

τι δὲν ἔχομεν ἄλλον κανὴν μόνον πρῶτα τὸν θεὸν καὶ δεῦτερον ἐσένα, νὰ μᾶς λυπηθῇς.

Πατὴρ τούτου τοῦ Νικολάου ἦτο ὁ Στέφανος ἄρχων, ὃς ἦρχεν ἐξ πόλεων, Ἰωαννίνων, Ὀστανίτσας, Σιπαλίτσας, Μεσσαρίας, Ἀφοριτσάνης καὶ Βαλλοβίτσας· ἃς ἵνα ἀφαιρέσῃ παρ' αὐτοῦ ὁ τούρκος ἐφόνευσεν αὐτὸν πρὸ πενήτηκοντα ἐτῶν, τὴν σύζυγον αὐτοῦ Μαρίαν, τοὺς υἱοὺς Θεόδωρον καὶ Ἰωάννην, τὰς θυγατέρας Ἀναστασίαν Θεοδοσίαν· ὁ Νικόλαος καὶ Ἰωάννης τότε ἦσαν παιδάκια· ἐκαλεῖτο αὐτὸς ὁ οἶκος Κοκκινᾶς, αὐτὸς δὲ Νικόλαος Στεφάνου Κοκκινᾶς.

Αἱ ἀνω πληροφορίες εἶναι χαρακτηριστικαὶ καὶ διδακτικαὶ δι' ὅσους ἠθέλησαν νὰ μᾶς παραστήσουν τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Ἠπειρόν, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀνταρσίας Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου ὡς ἀποτελοῦντα δῆθεν Παράδεισον καὶ τοὺς Τούρκους ὡς ἄκακα ἀνόνια, καὶ μόνον μετὰ τὴν ἀνταρσίαν δῆθεν τοῦ Διονυσίου δοκιμάσαντος ὅλην τὴν ἀθλιότητα τοῦ κατακτητοῦ, ἀφοῦ εἶναι πασίγνωστο, ὅτι καὶ τὴν Μητροπολιτικὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Ταξιάρχου Μιχαὴλ ἐν τῷ Φρουρίῳ πολὺ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἐν ἔτει 1597 οἱ Τούρκοι καταλαβόντες αὐθαιρέτως μετέτρεψαν εἰς τὸ τέμενος τοῦ Ἀσλάν—Πασᾶ. —Καὶ τὴν Μονὴν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καταλαβόντες οἱ Τούρκοι μετέτρεψαν τῷ 1584 εἰς Τζαμίον καλέσαντες αὐτὸ Ναμαζγκιάχ. Ὁ Τούρκος ἦτο πάντοτε Τούρκος καὶ θὰ εἶναι πάντοτε τοιοῦτος, εἴτε Σουλτὰν Σουλταῖμάν κάθηται ἐπὶ τοῦ Θρόνου εἴτε Γαζὶ Κεμάλ διατελεῖ Πρόεδρος τῆς Τουρκικῆς Δημοκρατίας, καὶ δὲν μᾶς ἐκπλήττει διότι τὸ Οἰκουμένικον Πατριαρχεῖον θέλουν νὰ τὸ ὀνομάζουσιν Μπασπαπαζλή· μήπως ἐπὶ αἰῶνας δὲν ἐκάλουν αὐτὸ Κεσίχανε;

Παραμυθία τῇ 12ῃ Μαρτίου 1931.

Παραμυθίας καὶ Φιλιππῶν

† ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ

1) Ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 21

2) Ἐκ τῶν γενομένων ἐρευνῶν ἐν Βενετίᾳ ἐν τοῖς γράμμασι τῶν δογῶν γίνεται δῆλον ὅτι τὸ γράμμα ἦν πλαστόν.

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Γ. ΧΑΤΖΗΣ - ΠΕΛΛΕΡΕΝ *

Α' Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Ὁ ποιητής, πού στὰ εἰκοσιπέντε τοῦ χρόνια βγάζει τὴν πρώτη του ποιητικὴ συλλογὴ, σχεδὸν πάντα δὲν μπορεῖ νὰ δλοκληρώσῃ στὰ τραγούδια τοῦ τὸν ἑαυτό του. Ἡ ἀλυσισιὰ τοῦ στίχου, ἡ ὁυθμὶ τῇ κάπου—κάπου μονοτονία, οἱ χασμωδίες, κμειονεκτήματα, πού, ὅταν λείπουν ἡ δυνατὴ ἐσωτερικὴ πνοή, τὸ γερὸ φόρτε τοῦ αἰσθήματος καὶ κάποια στοχαστικὴ θέμβη, καταντοῦν τὴν Ποίησιν ἀπὸ αὐλὴ τέχνη νὰ ὑλικοποιηθῇ, ὅπου ὑλικὸ κακότεχνα καὶ κακόμορφα βαλμένο ἢ μᾶλλον διγμένο δὲν μπορεῖ νὰ πάρῃ μιὰ μοῖφή, ἐνα εἶδος, σύμφωνα με τὸν Ἀριστοτέλη, γιὰ νὰ μπορέσουμε ἔτσι νὰ ποῦμε, πῶς ἔχομε αἰσθητικὸ κάλλος τέχνης, πῶς ἡ μορφή, κυβερονάει, « διακατέχει τὴν ὕλη », ὅπως θάλεγαν κι' οἱ στοχαστικοὶ τῆς Νεοελληνικῆς ἐγνοίας.

Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ κρινόμενες οἱ «Ρίμες» τοῦ Πελλερέν, παρουσιάζουν ἀνεμφισβήτητα μειονεκτήματα στὴν ἐσωτερικὴ τους ἐμφάνιση. Τοὺς λείπει πρῶτον ἀπ' ὅλα τ' ἀλαφροπέταγμα τοῦ στίχου, ἐν ὃ ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριὰ περπατᾶνε βαρειά, σὰν στοχαστικοὶ πρξοπόροι τῆς ἐγνοίας κι' ὄχι σὰν αἰθέριοι αἰσιδοί, σὰν φτερά πουλιοῦ. (1) Μ' ἂν ἔχουν μορφικὰ ἐλαττώματα οἱ «Ρίμες» ἔχουν ἀπὸ τὴν ἄλλῃ μεριὰ πλούσιο αἰσθημα, αὐθόρμητο καὶ πηγαῖο, μιὰ πνοὴ ἀπόλυτα προσωπικὴ, παρὰ τὰς ἐπιδράσεις τῶν διάφορων τότε ποιητικῶν θευμάτων τῶν πολλῆς φορὸς ἀντίθετων ποιητικῶν σχολῶν, πού τοῦ εἶχαν ἀφήσει ἀπάνω του τὰ πρῶτά του διαβάσματα. Γιατὶ ἀλήθεια στὸν καιρὸ, πού παι-

*(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο τεῦχος)

δεύονταν στὴν Ποίησιν ὁ Πελλερέν, στὴν Εὐρώπῃ καὶ στὴν Ἑλλάδα βάβαια ὁ Ρωμαντισμὸς ἔδινε τὴν τελευταία μάχη πρὸς ἐπικρατήσιν του κι' ἡ Παρνασσικὴ Σχολή, ἀναγκαῖα καὶ σωτήρια ἀντίδραση στὴ Σχολὴ τοῦ Ρωμαντισμοῦ· σκόρπιζε στὰς κούρασμένες κι' ἀηδιασμένες ψυχὰς μιὰ κλασσικὴ ἡρεμία, μετὰ τὴν νηφάλια ἰσορροπία μορφῆς καὶ περιορισμένου. Σ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν καιρὸ (Τέλη ΙΘ' αἰῶνα κι' ἀρχὲς τοῦ Κ') ὁ Πελλερέν ὁμοφυῶς τὸν Λεκὸν δὲ Λίλ, τὸν Heredia καὶ τὸν Σουλὺ Τιουντόμ, τοὺς ὁποίους ἤδη ὁ Παλαμᾶς εἶχε ἀγκαλιάσει στὴν ψυχὴ καὶ τὴν διανοίαν του. (2) Γι' αὐτὸ στὰς «Ρίμες» ὁ προσεχτικὸς ἀναγνώστης θὰ βοῇ ὅχι βέβαια τὴν τελειότητα τῆς φόρμας τῶν τραγουδιῶν τοῦ Λεκὸν δὲ Λίλ, μὰ θὰ βοῇ διχῶς ἄλλο τὴν ἀπαλότητα καὶ τὴν λιπρότητα τῶν ἐκφραστικῶν μέσων, ἀκόμα καὶ μιὰ κάποια δεξιότητα (virtuosite) στὸ στυλιστικὸν τῶν ὁμορφῶν φυσικῶν καλλωνῶν. Ἴσως δὲ στὸ Dies irae νὰ χρωστάῃ τὸν βαθύ του πόθο γιὰ ἓνα γυρισμὸ στὰς λιχνίστρες φωνές, πού ἐπιζητοῦμε νὰ μᾶς λικνίσουν ξανά, σὰν προποτινὰ φίλα.

(1) Τὰ ἴδια ἀπάνω—κάτω τραγὰ σημεία λέει κι' ὁ Παλαμᾶς σ' ἓνα γράμμα του, δημοσιευμένο σὲ μιὰ ἐφημερίδα τοῦ καιροῦ του, μετὰ τ' ὅποιο προλογίζει τὰς «Ρίμες»· στὰς ὁποῖες ὁμοῦς ὁ βαδυστόχαστος κριτικὸς καὶ Ποιητὴς βρῖσκει ἀναμφισβήτητα ποιητικὰ χαρίσματα.

(2) Ἐτσι ἐξηγεῖται κι' ἡ κάποια σχέση τῶν πρῶτων του ποιημάτων μετὰ τὰ πρῶτα ποιήματα τοῦ Παλαμᾶ κι' ἡ ἀφιέρωσις τοῦ πρώτου τραγουδιοῦ του σ' αὐτόν.

τρα, ὅπως τραγουῖαγε στὰ κινοτινὰ χρόνια κι' ὁ Ιωάννης Μορεῖς. Ὁ Έρξιδιὰ δὲν ἔδωκε στὰ ποιήματα τοῦ Πελλερὲν τίποτε τὸ ἰδιαίτερο· γιατί τὴ θὰ τοῦ ἔδινε ἡ ἀτίκειμ εν ι κ ῆ π ο ί η σ η αὐτοῦ τοῦ Φλωμπέρ τοῦ ποιητικοῦ λόγου; Ἀντίθετα, ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Σουλὺ Πουντ μ θὰ μπορῇ κανεὶς νὰ βοῇ στὲς «Ρίμες» κάποια ἐπίδραση, ὅχι φυσικὰ ἢ βαθεῖα μελαγχολία, ποῦναι ἀπόρροια τῆς τραγικῆς πάλης τοῦ αἰσθηματος μετὰ το λογικῆ, ἐπίδραση ποὺ θάταν σημαντικὴ γιὰ τὸ χαρακτήρα ἐνὸς λ. χ. Μπαρτζώκη μὰ στιγμὲς—στιγμὲς μὰς ἀποκαλύπτει κατὶ «πολὺ λεπτὸ κι' ἐγκάρδια τρυφερό», ποὺ μὰς ἡγγίζει τὲς πρὶ ἀπόκρυφες πτυχὲς τῆς ψυχῆς μας καὶ μὰς ξαναζωντανεῖ παληὰ κα' ἔς θύμησης, πᾶνω στὲς ὁποῖες ἡ σκλαβιά τοῦ ἐφήμερου τῆς γῆς εἶχε κάνει νὰ φρυγώσῃ κίτρινο χορτάρι.

Ὅλες, λοιπὸν, αὐτὲς οἱ ἐσωτερικὲς ἀρετὲς—ἡ καθαρὸ Ποιητικὴ Οὐσία—, παρὰ τὴ μειονεχτικὴ θέσῃ τῆς βα εἰδῆς περπατησιᾶς τοῦ στίχου, μ' εὐχαρίστηση μὰς κάνουν νὰ βλέπουμε καὶ τώρα ἀκόμα τὲς «Ρίμες», σὰν ὅταν βλέπουμε κάποια πόσσωπα εὐλογιοκομμένα, ποὺ εἶναι τόσο ἐκφραστικὰ τὰ μῖτια τους καὶ τὰ μιλήματά τους τόσο σημαντικὰ, ὥστε προβάλλουν ὁμορφα μπροστὰ σας κάθε φορὰ, ποὺ σὰς ἀντικρύζουν καὶ ποὺ σὰς κουβεντιάσουν, ὅπως θάλεγε ὁ Παλαμᾶς κρίνοντας τὴν Παπαρρηγοπουλικὴν ποίηση. (3)

* *

Ὑστερ' ἀπὸ δυὸ χρόνια, τὸ 1908, παρουσιάζεται ξανά στοὺς φιλολογικοὺς κύκλους μετὰ καινούργια ποιητικὴ συλλογὴ, ποὺ τὴν τιλοφορεῖ «Δαχτυλίδια» καὶ ποὺ ἀπαρτίζεται ἀπὸ πέντε μέρη, τὰ ἑξῆς: «Σονέττα καὶ τραγούδια»—«Μάταιες ἀγάπες»—«Τραγούδια τῆς σκλάβας»—«Φύλλα»—«Στροφές». (4) Ἡ συλλογὴ ἀφιερώνεται

(3) βλ. μελέτη τοῦ Παλαμᾶ, δημοσιευμένη στὴν «Ποικίλη Στοὰ» τοῦ 1913, μετὰ τὸν τίτλο «Ένας Λεοπαρδικὸς Ποιητής».

(4) «Δαχτυλίδια» Ἰωάννινα 1905, ἐξεντλημένο.

μένῃ στὸν «τετιμημένον Πρύτανιν τῆς Ἑλληνικῆς Διηγηματογραφίας Ἀλ. Παπαδάμαντην» ἔχει στὴν ἀοχὴ ἕναν πρόλογον ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ καὶ ποὺ ἀπειθύνεται στὸ σεβαστὸ Διδάσκαλο. Ἐπειδὴ ὁ πρόλογος αὐτός, κατὰ τὴν γνώμη μας κλείνει τὸ μυστικὸ δλόκληρος τῆς ποιητικῆς δημιουργίας τοῦ Πελλερὲν νομίζουμε τὴν ἀναδημοσίευσή του ἐδῶ ἐπιβεβλημένη, γιὰ νὰ μπορούμε μετὰ νὰ τοῦμε τοὺς κστοχασμοῖμας, μετὰ τὴν εὐκολία, ποὺ βλέπει ἀνέναντ ὁ ἴδιο τὸν πρόσωπο μέσα στὸν καθρέφτη.

Ἔτσι, λοιπὸν, ἀρχίζετὶ πρόλογος:

Σεβαστὲ Διδάσκαλε,

Ἄν ἔξερα, ὅτι ἡ ἐντύπωσις τῆς φιλόκαλου διαθέσεως, ἡ ὁποία κατεκυρίευσεν τὴν ψυχὴν μου, ὅταν ἔγραφα τὰ τραγούδια αὐτά, ἀπέμεινε φανερά καὶ διαυγὴς ἐπάνω εἰς τοὺς στίχους των, ὅπως ἐγὼ τὴν ἡσθάνομην—δὲν θὰ εἶχα καθόλου ἀνάγκην νὰ δώσω μίαν ἐξήγησιν τοῦ τίτλου των, ὁ ὁποῖος εἴμπορεῖ νὰ περάσῃ καὶ ἀπαρατήτος, ἐνῶ μολαταῦτα ἀποτελεῖ δι' ἐμὲ ὄνειρον καὶ ζωηρὰν εἰκόνα, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν μετὰ τὸν καὶ μὲν μακρὸν εἰργάσθην:

Ἐπάνω εἰς τὸν ὥραιον Καιρὸν τῆς Νεότητος κυματαί κάποτε ἡ ψυχὴ καὶ ἀπὸ τὸ εὐλογημένον κυμά της, ὁ λογισμὸς ὠθεῖται καὶ θέλει νὰ περάσῃ φιλόκαλος καὶ κομψὸς μέσα εἰς τὴν πολὺτιμον ὁμορφίαν τοῦ Πάθους—ἀπαρράλλακτα ὅπως ἕνα ἀρχοντικὸν ὥραιον δάκτυλον σὲ κομψὸν δαχτυλίδι.

Καὶ δὲν ἔχω βέβαια καθόλου τὴν ἰδέαν νὰ στοχάζωμαι, ὅτι τὰ τραγούδια μου θὰ Σὰς εἰποῦν, ὅτι εἴμπορεῖ νὰ λέγῃ αὐτὴ ἡ σύνταμος καὶ βαθυστόχαστος εἰκὼν, ἡ ὁποία ἐπάνω—κάτω εἰς τὴν συτομίαν της ζωγραφίζει πᾶν ὅ,τι θὰ ἤθελε κανεὶς ἀπὸ ἕναν ποιητὴν ἢ ἀπὸ ἕναν τεχνίτην.

Θέλω ὁμως νὰ πιστεύω, ὅτι, ἔξαιρετικά τὸ βαθὺ αἶσθημα τὸ ἰδικόν Σας καὶ ἡ πλάστρια ψυχὴ Σας θέλει ἀναγνωρίσῃ μέσα ἀπὸ τὰ χρυσὰ ψήγματα, καὶ τὰ δινίσματα ἀκόμη, ὅτι ἕνας εἰλικρινὴς δουλευτὴς σὲ μακρινὰς νύκτας ἐξαγορεύνησε

μετὰ τὴν πολὺτιμον αὐτὴν ἐργασίαν, δοκιμάζων εἰς τὴν κομψότητα τοῦ Πάθους νὰ περάσῃ τὴν ὁμορφίαν τοῦ λόγου.

Καί, ἔξαιρετικά Σεῖς, θὰ θελήσῃτε νὰ παραδεχθῆτε, ὅτι οὔτε σποινδὴ οὔτε ἡ φιλόδοξος ἐπιθυμία νὰ ἰδῶ τῶνομά μου τυπωμένον ἔξω ἀπὸ ἕνα ἐξώφυλλον μετὰ σπρώχνει εἰς τὴν δημοσίευσίν των.

Ἀλλὰ εἶναι διότι, ἀναβαίνων ἢ τοῦλάχιστον δοκιμάζων μετὰ πᾶσαν δύναμιν εἰλικρινεῖαν νᾶνέβω τὸν ὥραιον αὐτὸν δρόμον, ὅπου ψηλά, κυματίζει ἡ μεγάλη σημαία τοῦ Πάθους, τῆς φαντασίας καὶ τοῦ λόγου, ἔπειτα ἀπὸ καθένα—ἔστω καὶ ὁσονδήποτε ἀσήμαντον—βήμα μου θέλω νὰ στέκωμαι διὰ νὰ κυττάζω καὶ νὰ αἰσθάνωμαι ἀκόμη μίαν φορὰν, πόσον ὑψηλά, πόσον ὑψηλότερα ἀπὸ τὸ Πάθος καὶ τὴν Φαντασίαν καὶ ἀπὸ τὸν κυματισμὸν τῆς Νεότητος πρέπει ν' ἀναβῇ κανένας, διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν ὑπέρροχον Λόγον.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν διαβεβαίωσιν αὐτὴν, τιμῶ τὰ τραγούδια μου μετὰ τὸ πολὺτιμον διὰ τὴν ἀναγεννωμένην φιλολογίαν μας ὀνομά Σας καὶ Σὰς παρακαλῶ νὰ τὰ δεχθῆτε ἂν ὅχι ὡς χρυσὰ δαχτυλίδια, τοῦλάχιστον ὡς χρυσὰ ψήγματα, μετὰ τὰ ὁποῖα τίποτε ἄλλο δὲν ἤθελα νὰ πλάσω παρὰ δαχτυλίδια.

Ἰωάννινα, 21 8)βραίου 1908

Γ. Πελλερὲν

Κι' ἐδῶ τελειώνει ὁ πρόλογος.

Ὁ Πελλερὲν μέσα σ' αὐτὰ τὰ δυὸ χρόνια (1906—1908) μελέτησε πολὺ καὶ συστηματικά. Ἡ φαντασία—ἡ δημιουργικὴ αὐτὴ πηγὴ κάθε καλλιτεχνικοῦ ἔργου—πλουτισμένη ἀπὸ τὸ ὕλικόν, ποὺ τοῦ παρείχαν ἀφθονοὶ αἰσθησεῖς καὶ ἡ ἐμπειρία παρουσιάζει τραγούδια—ἔργα καλλιτεχνικά—παλὺ ἂν ὥτερα ἀπὸς τὲς «Ρίμες» ἀλλὰ καὶ πόσο κατώτερα τῆς συλλήψεως τοῦ καλλιτέχνη... Γιατί ὁ Πελλερὲν ἀρχισε πρὶ νὰ γίνετῃ ὁ καλλιτέχνης, ὁ γόνιμος σὲ σύλληψη, μὰ ποὺ δὲν μπορεῖ μετὰ τὴν ἴδια

εὐκολία ν' ἀποτυπώσῃ καὶ νὰ παραστήσῃ μετὰ τὸ λόγο τὰ βαθεῖα αἰσθηματα καὶ τοὺς λεπτοὺς στοχασμοὺς του. Κι' αὐτὴ εἶναι ἡ τραγικὴ Μοῖρα ὅλων τῶν μεγάλων καλλιτεχνῶν. Ὁ Ἀπόλλωνας, ποὺ σάγγεινε μετὰ τὴν ξανθὴν ὁμορφίαν του καὶ σὲ κερνάει μάγια, εἶναι τῆς ἴδιας τοῦ γενεᾶς ὁ μαῦρος ἐκδικητής. Μήπως τάχα κι' ἐνὸς ἀρχιτέκτονα, ὅταν σμίγῃ λιθάρι καὶ ξύλα, δὲν τοῦ φεύγει τὸνεῖρό τῆς ποῖο αὐτοῦ ποιήσεως; Ποιὸς ἄλλος λόγος ἦταν βέβαια, ποὺ ὁ Λεονάρδος δὲ Βίντζί δὲν κατόρθωσε ποτὲ νὰ περιορισθῇ σὲ μιὰ ὀρισμένη μορφὴ τέχνης, ἀλλὰ πήδησε καὶ σ' αὐτὲς ἀκόμα τὲς ζωρεσ τοῦ ἐπιστητοῦ, ἴσως καὶ ἀράξῃ σὲ καμμιὰ Κολχίδα, ὅπου στεφανωμένος Ἀργοναυτὴς βοῇ τὸ χρυσόμαλδρος τοῦ Ὁραίου τῆς ψυχῆς του... Κι' ὁ Πελλερὲν ἂν καὶ ἐργαζόνταν δλόκληρα χρόνια μετὰ μιὰ πολλὰντα γιὰ τὸ Διόνυσιο Σκυλόσοφον καὶ μετὰ τὸ τετράπρακτο δράμα, τὴν ἀγαπημένην του «Κυρὰ—Φροσύνη», δὲν ἔφερε σὲ πέρας παρὰ μονάχα λιγ' ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ πρῶτον, δημοσιευμένα σκόρπια σὲ κάτι φύλλα παληὰ τῆς «Ἡπείρου», καὶ ἀπὸ τὸ δεύτερον ὅπως θὰ μὰς δοθῇ ἀφορμὴ νὰ δοῦμε σ' ἄλλα μας ἀθῆρα, ἀφῆσε δλόκληρον τὴν τρίτῃν πράξιν ἀκατέργαστην καὶ πολλὰ κομμάτια, δλόκληρες σκηνὲς ἀπὸ τὲς ἄλλες τρεῖς ὅχι καλὰ ἐπεξεργασμένες. Γι' αὐτὸ κι' ὁ ἴδιος στὴν πρόλογόν του, στὰ «Δαχτυλίδια» μετὰ κάποια θλίψη ἀνώτερη, ποὺ ταιριάζει μονάχα στὲς ἀνώτερες καὶ προτομοῦχες ψυχὰς, λέει, ὅπως εἶδαμε καὶ παραπάνω, «...Θέλω ὕστερα ἀπὸ κάθε βῆμα μου νὰ στέκωμαι διὰ νὰ κυττάζω καὶ νὰ αἰσθάνωμαι ἀκόμη μίαν φορὰν, πόσον ὑψηλά, πόσον ὑψηλότερα ἀπὸ τὸ Πάθος καὶ τὴν φαντασίαν καὶ τὸν κυματισμὸν τῆς Νεότητος, πρέπει ν' ἀναβῇ κανένας, διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν ὑπέρροχον Λόγον...» Ἀλλὰ γιὰ νὰ κατορθωθῇ αὐτὸ τ' ἀνέβασμα στὲς ἀπύκντες κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου, χρειάζεται ἡ ψυχὴ

να περάσει από πολλές φάσεις, για να φτάσει στο τέρας, όταν είναι προορισμένη για μὴν τελειότητα. Κι' ὅπως ὁ Godefroy, μιλώντας για τὴς «Στροφές» τοῦ Moreas, λέει πὼς μοιάζουν μὲ μιὰν ἀδαμάντινη σκάλα ποὺ ἀνυψώνεται ἀπὸ τὴν ἄβυσσος εἰς τὴν χώρα τοῦ καθαροῦ φωτός, ἔτσι καὶ ἡ «Ποιητικὴ» νὰ ποῦμε τοῦ Πελλερὸν, ἀνασχωρώντας ἀπὸ τὰ «τραγούδια τῆς σκλάβας» (5) περνώντας ἀπὸ τὸ «Μέλι καὶ φαρμάκι» μαζί μὲ τὰ «Ἡφαίστεια» καὶ καταλήγοντας εἰς τὰ «Τραγούδια τῆς γαλῆς».

(Συνεχίζεται)

ΠΑΝΟΣ Γ. ΦΑΝΤΗΣ

(5) Μία σειρά ἀπὸ τὰ «Δαχτυλίδια», ἡ ἀντιπροσωπευτικώτερη, ὅπως θὰ ποῦμε εἰς τὸ ἐπόμενο ἀρθρο.

LECONTE DE LISLE

N O E

Στῆς αὖρας τ' ἀργοφύσημα, ψηλὰ στὰ ὄραχόβουνα
Κυματιστὰ τὰ ὠραῖα δεντρά σκύβουνε νυσταμένα.
Μέσ' τὴς δροσιᾶς τὸ σιωπηλὸ πουλὶ γλυκοκοιμῆται,
Τ' ἀστὲρ χρυσώνει τὸν ἀφρὸ τοῦ γαλανοῦ κυμάτου.

Πᾶς τ' ἄλγος ψηλῶτατα, τρυγύρω σιτὴς χαράδρες.
Στρατώνια, δρόμοι σβύνουνε οὐ μιὰ ἀπαλότατη ἄχνα.
Λούζει τὴς μαῦρες φυλλωσιᾶς θλιμμένα τὸ φεγγάρι,
Καὶ πουθενὰ τ' ἀνθρώπινο ψυθυρὸ δὲ γεροικιέται.

Μὲν' ἔαγναντα στὴν ἀμμουδιὰ ψέλνει ὁ γιαιλὸς ὁ θεῖος
Κι' ἀντιβογγᾷ ἡ τρανὴ φωνὴ ψηλὰ ἀπὸ τὰ θουμάνια.
Σὲ οὐράνια νυχτοφώτιστα σηκώνει ὁ ἀχὺς τοῦ ἀέρα
Τοῦ δέσου τ' ἀναστένανμα καὶ τὸ ἄσμα τοῦ πελάγου.

Σεῖριτε, λόγια ὑπεράνθρωπα, θεῖκοί μου οἰχοί, στὰ ψήλου
Συγοκουβέντιασμα γλυκὸ τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.
Καὶ γὰρ ρωτήστε ἂν βροσκεταὶ κάποια ἀναιώνια στράτα
ψηλὰ νὰ φτιάσουμε καὶ μεῖς τὰ γαληνὰ ἀστεράκια.

Θάλασσες, δάσα σκεφτικὰ, θρησκὲς φωνὲς τοῦ κόσμου.
Ἐσεῖς μ' ἀποκριθήκατε γλυκὰ σιτὴς μαῦρες ὥρες.
Ἐσεῖς μοῦ γαληνέψιτε τὴν ἄγρονή μου πίκρα
Κι' ἔσεῖς μέσ' τὴν καρδιά μου αὐρὰ κι' αἰώνια τραγουδάτε!

μετάφραση ΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ο ΦΛΩΡΟΣ

Υπὸ Χ. ΣΡΗΣΤΟΒΑΣΙΔΗ

Φλώρα λέμε τ' ἄσπρα γίδια καὶ τ' ἄσπρα σκυλιά.

Ὁ πατέρας μου—θεὸς σχωρέσ' τον!—εἶταν ἕνας ἄνθρωπος ἐγωῖστή νὰ τὸν πῶ; Ζηλιάρη νὰ τὸν πῶ; Κι' ἐγὼ δὲν ἔχω. Εἶταν ὅμως τόσο καλός, ποῦ δὲν εἶταν ἱκανός. ὅταν εἶταν στὰ καλά του, νὰ σκοτώσῃ οὔτε ἕνα μυρμήγκι, ἀλλ' ὅταν τὸν ἐπείνε ὁ θυμὸς, τὸ λάπατο, ὅπως λέμε ἐμεῖς, ἢ τὸ μπουρί, ὅπως λέν οἱ Ἀρῖπιδες—καὶ τὸν ἐπείανε πολὺ εὐκόλα καὶ πολὺ συχνά—εἶταν Θεὸς μου γλύσε. Μποροῦσε νὰ σκοτώσῃ σαράντα ἀνθρώπους; κι' ὕστερα νὰ καθήσῃ ἀπάνω στὸ κεφάλι τους καὶ νὰ τοὺς κλαίῃ μὲ μαῦρα δάκρυα. Ἄγαποῦσε νάχῃ τὰ καλύτερα πράγματα ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους: τὰ καλύτερα πρόβατα, τὰ καλύτερα γίδια, τὰ καλύτερα σκυλιά, τὰ καλύτερα βόδια, τὸ καλύτερο μουλάρι, τὸ καλύτερο ἄλογο, ἀκόμη καὶ τὸ καλύτερο γαῖδουρι—μὲ σχώρεση—. Ἀπὸ νῶς αὐτὰ ὅλα, βάλε καὶ τὸ καλύτερο σπῖτι, τὰ καλύτερα ἄρματα, τὰ καλύτερα χωράφια, τὰ καλύτερα ἀμπέλια, ὅχι μόνον μέσα στὸ χωριὸ μας, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλα τὰ περὶχωρα, ὀγδοήντα τέσσαρα χωριά, κι' ἅμα μάθαινε ὅτι κάποιος εἶχε κατὰ καλύτερο ἀπ' αὐτόν. εἶδος ἢ ἔξω, θύλακε τ' ἀδύνατα δυνατὰ νὰ τὸ κἀνὴ δικό του, ἔστω καὶ μὲ τὸ ἄδικο

Μία χινοπωριάτικη μέρα, ποῦ κατηφοροῦσαν τὰ βλάχικα κοπάδια ἀπὸ τὰ βουνὰ γιὰ τὰ χειμαδιά, ἦρθε στὸ σπῖτι μας ἕνας γνωστός μας τσιέλεγκας, ὁ Κήτσιο Τέζας καὶ ζήτησε ἀπὸ τὸν πατέρα μου τὴν ἄδεια νὰ κοιμηθῇ τὸ κοπάδι του σ' ἕνα μέρος τῆς περιφέρειας τοῦ χωριοῦ μας, ποῦ ἔχει πολὺ χορτάρι. Ὁ πατέρας μου, ποῦ

δὲν ἀρνιῶνταν ποτὲ σὲ κἀνέναν κἀμμιὰ καλωσύνη, γιατί εἶταν πολὺ πονόψυχος, τῷδωκε ἀμέσως τὴν ἄδεια, κι' ὡς ζηλωτὴς τῶν καλῶν προβίτων καὶ τῶν καλῶν γιδιών, βγήκε μαζί του ἔξω νὰ ἰδῇ τὸ βλάχικο κοπάδι, καὶ τ' ἀπάντησε νὰ διαβαίνει κανταριαστὸ στὴν ἄκρια τοῦ χωριοῦ μας, ποῦ εἶναι κλειδὶ τοῦ δρόμου ἀπὸ τὰ ξεκαλοκαιριά τῆς Κόνιτσας καὶ τοῦ δυτικοῦ Ζαγοριοῦ, στὰ ξεχειμαδιά τῆς δυτικῆς Τσαμουργιάς, δηλαδὴ τῆς Τιαμουργιάς, τῶν Φιλιατῶν, καὶ τ' ἀντίθετο. Μπροστὰ—μπαστὰ ἀπὸ τὰ γίδια πήγαινε ζηλεμένο συρτάρι, ἕνας φλῶρος (1) τράγος, μ' ἕναν τετραδίπλον κύπρὸ στὸν λαιμό. Εἶταν ἄσπρος, σὰν τὸ χιόνι, κι' εἶχε κατὰ κέρατα—μὲ σχώρεση—μισὴ δρογνιά καὶ πλεῖστον τὸ καθένα.

Βλέποντας ὁ πατέρας μου τὸν Φλώρο, ποῦ εἶταν κατὰ μεγαλύτερος κι' ὁμορφότερος ἀπὸ τὸ δικό μας τὸ συρτάρι, τὸν Κανούτο, αἰσθάνθηκε μέσα του ὅλην τὴν ἡλεια του καὶ τὸν ἐγωῖσμό του πληγωμένο, κι' εἶπε στὸν βλαχοτσιέλεγκα:

—Πᾶμε στὸ σπῖτι, κομπάρε (2) νὰ πιούμε ἀκόμα ἕνα καφέ κι' ἀκόμα ἕνα ρακί.

(1) Δέξη λατινικὴ: Φλώρος, φλώρα, φλώρο, λέγεται τὸ κάτ' ἄσπρο γίδι.

(2) Στὰ μέρη μας ὅλοι οἱ σκηνίτες προσηγορεύονται κομπάροι, διότι αὐτοί, μὴν ἔχοντας παπᾶδες, βαφτίζουν τὰ νεογνά τους στὰ χωριά τῶν δρόμων, ποῦ διαβαίνουν, ἢ σ' ἐκεῖνα, ποῦ κατασκηνώνουν τὸ κλοκαίρι καὶ τὸν χειμῶνα, μὲ παπᾶδες καὶ νουνούς Ἕλληνες ἀπὸ τὰ χωριά.

—Επιαμαν, ἄρχοντα, καὶ καφέ καὶ ρακί, —ὁ Θεὸς νὰ σου τ' αὐγατάη—(ἀπολογήθηκε ὁ τσιέλεγκας) Εἶναι περὶ σὺ νὰ πιούμε ἄλλο.

—Πᾶμε, ποῦ σοῦ λέγω. (τοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου σοβαρὰ) Ἔχω κᾶτι νὰ σοῦ εἰπῶ.

Γύρισαν καὶ οἱ δυὸ στὸ σπίτι, προσφέρθηκε πάλι καφές καὶ ρακί, κι' ἐνῶ ὁ τσιέλεγκας ἀδημονοῦσε ν' ἀκούσῃ τί θὰ τοῦ ἔλεγε ὁ πατέρας του, αὐτὸς τοῦ εἶπε:

Ἄκου κουμπᾶρε Εἶδα, πῶχεις ἓνα καλὸ συρτάρι στὰ γίδια σου, τὸν Φλῶρο. Σὲ παρακαλῶ νὰ πάγῃς μιὰ λίρα καὶ νὰ μοῦ τὸν δώκῃς

—Δὲν τὸν πουλάω, ἄρχοντα, τὸ Φλῶρο μου! Δὲν τὸν πουλάω. . . . Ἄν τὸν πουλήσω θὰ μου φανῇ ὅτι χάθηκε ὅλο τὸ γιδοκόπαδό μου

Ὁ πατέρας μου στενοχωρήθηκε τράβηξε μιὰ ρουφησιά ρακί ἀπὸ τὸ παγούρι κι' ἔβριξε δυὸ λίρες στὴν ποδιὰ τοῦ τσιέλεγκας.

—Πᾶρε δυὸ λίρες (τοῦ εἶπε) καὶ σῦρε νὰ μου τὸν φέρῃς. . . .

—Δὲν τὸν πουλάω, ἄρχοντα, τὸν Φλῶρο, δὲν τὸν πουλάω! Πᾶρε πίσω τὲς λίρες σου. Δὲν τὸν πουλάω, σοῦ εἶπα . . . Δὲν τὸν πουλάω.

Ὁ πατέρας μου τῶρριξε ἄλλη μιὰ λίρα λεγοντάς του:

—Ἀν, σύκου καὶ σῦρε νὰ μοῦ τὸν φέρῃς.

—Πᾶρε πίσω τὲς λίρες σου, ἄρχοντά μου. . . Δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ λίρες. . . Τὸ βιό μου ἵσταναι καλὰ καὶ λίρες ὅσες θέλω.

Ὁ πατέρας μου ἔφτασε στὰ ὄρια τοῦ θυμοῦ. Μιὰ τριγὰ χρειάζονταν ἀκόμα γιὰ νὰ ξεσπάσῃ τ' ἀστροπελέκι, ποῦ χαλκεύονταν μέσα στὰ στήθια του στὸ κεφάλι τοῦ τσιέλεγκας καὶ, βγάδοντας δυὸ λίρες ἀκόμα, τοῦ τὲς πέταξε κι' αὐτὲς ἀπάνω στὲς ἄλλες λεγοντάς του:

—Πᾶρε πέντε λίρες καὶ δὸς μου τὸν Φλῶρο! Βλέπεις, . . . ἀπὸ τραγί, πούρναι, σοῦ τὸν πληρώνω γιὰ βώϊδι. . . .

—Δὲν τὸν πουλάω, ἄρχοντα, τὸν Φλῶρο, δὲν τὸν πουλάω ὅσα κι' ἂν μοῦ δώκῃς. Νὰ μὴν σοῦ μείνῃ τὸ χατήρι, δὲν τὸν πουλάω!

Ὁ πατέρας μου θύμωσε καὶ πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰ νὰ δώκῃ τόπο στὴν ὀργή, κι' ὁ τσιέλεγκας σηκώθηκε, κατέβηκε τὴν σκάλα καὶ πάη γιὰ τὸ κοπάδι του. . . . Σὲ κῆμιά ὥρα γύρισε στὸ σπίτι ὁ πατέρας μου συλλογισμένος, καὶ τράβηξε μιὰ γερὴ ρουφησιά ρακί ἀπὸ τὸ παγούρι.

Ὑστερα ἀπὸ κᾶμποση ὥρα σιωπῇ, φώναξε τὸν Ζήκο, τὸ κοπέλλι μας, ἕναν γίγαντα στὸ ψῆλος κι' Ἡρακλῆ στὴν δυνάμη τῶν χειρῶν του. Εἶταν ὁ Ζήκος ὅσο χειροδύναμος, πῶβανε τὸ γυνί, στὸ γόνα του καὶ τῶσπαζε.

—Ζήκο(τοῦ εἶπε) νὰ πᾶς στὸ χεϊμάδι μου καὶ νὰ πῆς τοῦ Γεώργου—Γκίκα νᾶρῃς—ταν συμμαζευτοῦν τὰ σφαχτὰ στὰ μαντριά. . .

Ἀπόδειπνα ἦρθε ὁ Γεώργος—Γκίκας ἓνας γιδοκλέφτης φοβερός, δεχοχτῶ—δέκαεννιά χρονῶν παλληκάρι, γυρὸς τοῦ περὶφημου ζωοκλέφτη ἀπὸ τὴν Μοράνια, τοῦ Κώστα Γκίκα, ποῦ μαζῇ μὲ τὸν χωριανό του, τὸν Κόκκινο, καὶ τὸν Μαντέλλο ἀπὸ τὸ Μαλούνι, ἔκαναν τὸ ζωοκλοποεμπόριο ἀπὸ τὸ Γιαννιώτικο στὸ Τσιάμικο, κι' ἀπὸ τὸ Τσιάμικο στὸ Γιαννιώτικο.

—Γεώργος! (Τοῦ εἶπε ὁ πατέρας μου), Τώρα σὲ θέλω, νὰ φανῇς ἂν εἶσαι παιδί γνήσιο ἀπὸ τὰ πάντα τοῦ Κώστα Γκίκα, ἢ εἶσαι μπάστος. . . . Θὰ πᾶς στὸ Τσιάμικο, κάτω ἀπὸ τὸ Μαλούνι, κι' ἐκεῖ θὰ περιμένῃς νὰ περάσῃ τὴ κοπάδι τοῦ Κήτσου Τέζα, ποῦ γρεκιάζει ἀπόψε κάτω στὰ Περδια μου καὶ νὰ τοῦ κλέψῃς νύχτα ἢ μέρα—

εἶναι δική σου δουλειά, τὸ συρτάρι του τὸν Φλῶρο. Τῶδωκα τοῦ κερατὰ πέντε λίρες τούρκικες, ἕγνὸ μάλαμμά, καὶ δὲν στὰθηκε τρόπος νὰ μοῦ τὸν δώκῃ! Τὸ θεώρῶ πρόσβολή μου νὰ τοῦ δώκω, ἐγὼ τοῦ μακαρᾶ αὐτουνοῦ πέντε λίρες, σὺν νὰ εἶταν τὸ τραγί του βώϊδι, κατερινιώτικο, ἀπὸ τὰ πλαγερά λιβάδια τοῦ Ὀλύμπου, καὶ περιφρόνησε τὰ χεῖμάτά μου κι' ἐμένα τὸν ἴδιό. Πᾶρε τὴν κάππα σου καὶ φεύγα ἀπόψε μὲ τὸ σκοτάδι κι' ἂν μοῦ φέρῃς τὸν Φλῶ-

ρο—χαρὰ σ' ἐσένα—θὰ σοῦ δώκω καὶ μιὰ λίρα κέρασμα. . . . Ἄν ὁμως δὲν κατορθώσῃς νὰ τὸν κλέψῃς, τότε θὰ εἰπῇ ὅτι δὲν εἶσαι παιδί τοῦ Γκίκα ἀπὸ τὴν Μοράνια, καὶ νὰ μὴν γυρίσῃς στήν δουλειή μου, γιατί ἐγὼ δὲν θέλω μπάστους στὸ κοπάδι μου. Ἄλλ' ἂν τὸ φέρῃς ὁ Διάολος νὰ μὴν σῶρῃς βολικά νὰ τὸ κλέψῃς—πρόκει νὰ παραδεχωμέστε καὶ τὸ ἐνάντιο κᾶμιά φορά—τότε νὰ τὸν σκοτώσῃς τὸν Φλῶρο. . . . Ἀκούς;

—Ὅτι κᾶμω ὅπως μὲ διατάξεις. . . . (ἀπάντησε ὁ Γεώργος) καὶ πιστεύω, ἀφεντι-κό μου, νὰ σοῦ ἀποδείξω ὅτι εἶμαι γνήσιο παιδί τοῦ Γκίκα ἀπὸ τὴν Μοράνια κι' ὄχι μπάστος. . . .

Καὶ λέγοντας περήφανα αὐτὰ ὁ Γεώργος βγήκε καὶ πάη γιὰ τὸ Τσιάμικο.

Πέρασαν τρία ἡμερώνυχτα κι' ὁ Γεώργος μὲ τὸν Φλῶρο δὲν φαίνονταν. Ἀλλὰ δὲν εἶταν καὶ δυνατόν νᾶρχονταν ἐκείνη τὴν ἡμέρα. Ἀλλ' ὁ πατέρας μου ἄρχισε νὰ στενοχωρεῖται.

—Δὲν μᾶς φάνηκε ὁ Γεώργος! (ἔλεγε) Ἄλλ' εἶναι καὶ γλήγορα. . . . Ἄλλ' ἂν δὲν ἔρῃ κι' αὐτοῖο, τότε ὁ Γεώργος δὲν εἶναι παιδί τοῦ Γκίκα. Ἀπὸ κᾶποιον ἄλλον θὰ τὸν ἔχη πιασμένον ἢ παλιομάννα του. . . .

Ξημέρωσε καὶ ἡ τέταρτη ἡμέρα κι' ὁ Γεώργος δὲν φαίνονταν, κι' ὁ πατέρας μου εἶταν πολὺ ἀνήσυχος. Ἐβγαίνει κάθε τόσο στὴν οἶκον, κι' ὀρνάντευε κατὰ τὸν δρόμο, πῶφερε ἀπὸ τὴν Τσιαμουριά, καὶ γύριζε, μὴν βλέποντας τὸν Γεώργον νᾶρχεται, συλλογισμένος, καὶ στενοχωρημένος.

—Τὶ νᾶπαθε ὁ Γεώργος; (Μονολογοῦσε) Τὶ νᾶγινε ὁ Γεώργος; Φοβοῦμαι μὴν τὸν ἐνοίωσαν οἱ Μπουτζόβλαχοι καὶ τὸν σκοτώσαν, ἀπάνω πῶκλεβε τὸν Φλῶρο. . . .

Κι' ἂν σκοτώθῃ τὸ παιδί, τί ψυχὴ θὰ δώσω ὁ κακῆμένος στὸν Θεό, γιατί ἐγὼ εἶμαι ἡ αἰτία! Τὶ μ' ἔβαλε ὁ Ιούδας νὰ ἰδῶ τὸ τραγί αὐτό, καὶ νὰ τὸ ζηλέψω, νὰ θελήσω νὰ τ' ἀγοράσω, καὶ νὰ μὴν μοῦ τὸ δώκῃ ὁ παλιοβλάχος, ἂν καὶ τοῦ πρόσφερα πέντε λίρες, σὺν νὰ εἶταν βώϊδι ἀπὸ τὴν Κατε-

ρίνα τὸ βιό τοῦ Διαβόλου! Φταίω, κι' ἐγὼ, ἀλλὰ φταίει, κι' αὐτὸς ὁ παλιάνθρωπος, ὁ Κίτσιο Τέζας. . . . Γιατί νὰ μὴν μοῦ τὸ δώκῃς, ἀφ' οὗ τῶδωκα πέντε λίρες; Ποῦ ἀκούστηκε ποτὲ νὰ πουληθῇ τραγί πέντε λίρες;

—Βασίλευσε ὁ ἥλιος καὶ τῆς τέταρτης ἡμέρας κι' ὁ Γεώργος δὲν εἶχε φανῇ! Δὲν τὸν χωροῦσε ὁ τόπος τὸν πατέρα μου ἀπὸ τὴν στενοχώρια του. Δὲν θέλησε καθόλου νὰ φάγῃ καὶ μόνον ξεθύμαινε στὰ τσιγάρρα καὶ στὸ ρακί ἀπὸ τὸ παγούρι, *

Ἀπόδειπνα βρόντηξε ἡ αὐλόθυρα κι' ὁ Κοράκης ἀλήχτηκε. Πετάχτηκε ὁ πατέρας μου στὸν ἐξώστη τῆς κρεββάτας καὶ ρώτησε:

—Ποιὸς εἶναι;

Εγὼ εἶμαι ὁ Γεώργος, τὸ γνήσιο παιδί τοῦ Γκίκα ἀπὸ τὴν Μοράνια!

Ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ Γεώργου,

—Τῶφερες, μωρὲ κερατὰ!

Τὸν ρώτησε ὁ πατέρας μου χαρούμενος,

—Τῶφερα, λέει; (ἀπολογήθηκε ὁ Γεώργος περήφανα). Τῶφερα καὶ τὸ παρόφερα! Καὶ πῶς ἄλλοιως θὰ εἶμουν γνήσιο παιδί τοῦ Γκίκα ἀπὸ τὴν Μοράνια κι' ὄχι μπάστος, ὅπως φοβήθηκες ἐσύ;

Ἀνοῖξαν οἱ θύρες κι' ἀνέβηκε ἐπάνω ὁ Γεώργος, σέρονοντας τὸν Φλῶρο ἀπὸ τὸ δεξιὸν κέρατο. Ὁ πατέρας μου εἶχε μεθύσει ἀπὸ τὴν χαρά του, καὶ βγάδοντας μιὰ λίρα, εἶπε στὸν θριαμβευτὴ Γεώργο:

—Φίλα χέρι, παλιάνθρωπε, νὰ πάῃς τὴν λίρα.

—Φίλησε ὁ Γεώργος τὸ χέρι τοῦ πατέρα μου, πῆρε τὴν λίρα, ἔφαγε ψωμί, κι' ὕστερὰ πῆρε τὸν Φλῶρο καὶ πάη στὸ χεϊμάδι. *

Ὑστερα ἀπὸ ἕξι μῆνες τὴν ἀνοιξή, νάτος πάλι ὁ τσιέλεγκας, ὁ Κήτσιο--Τέζας, νὰ διαβαίνει πάλι μὲ τὸ κοπάδι του τὸν ἀνήφορο γιὰ τὰ βουνὰ τοῦ Ζαγοριοῦ. . . . Ἀνέβηκε στὸ σπίτι μας νὰ χαιρετίσῃ τὸν πατέρα μου, νὰ πῇ κᾶνέναν καφέ καὶ κᾶνένα ρακί, καὶ νὰ πάῃ πάλι ἄδεια νὰ βοσκήσῃ τὸ

κοπ' δι του μιὰ μέρα στὸ χωριό, γιατί εἶ-
ταν κουρασμένο καὶ δὲν μπορούσε νὰ περ-
πατήσει.

Ὁ πατέρας μου, τὸν δέχτηκε μὲ πλειό-
τερη καλωσύνη ἀπ' ἄλλοτε κι' ἀπάνω στὲς
κουβέντες, ποῦ ἀντάλλαξαν, τὸν ρώτησε:

—Πῶς τὸν ἔχ'ς τὸν Φλῶρο, Κήτσο; Ἄ,
ὦρὲ κουμπᾶρε, δὲν ἔξο'ς πόσο μοῦ κακο-
φάνηκε, ποῦ μοῦ χάλασες τὸ χαιτήρι καὶ
δὲν μᾶδωκες τὸν Φλῶρο, μ' ὅλες τὲς πέν-
τε λίρες, ποῦ σῶρριξα στὴν ποδιά. . .

—Ἀχ! ἄρχοντά μου! (Ἀποληγθήθηκε
βαρύνοντα ὁ τσιέλεγκας). Νὰ τσάκιζα τὸ
ποδάρι μου, βγαίνοντας ἀπ' ἔδω—μέσα! . .
...Τὶ κατάλαβα, ποῦ δὲν σοῦ τὸν ἔδωκα
τὸ βιδ τοῦ Διαόλου, κι' ἐσένα δυσασέστη-
σα κι' τὲς πέντε λίρες τὲς ἔχασα! Ποῦχε
ἀκουστὴ ποτὲ πέντε λίρες γιὰ ἓνα τραγί;
Γιὰ ἓνα τομσρί! Ἐπρεπε νὰ μετιμωρήσῃ ὁ
Θεὸς—προσκυνοῦμε τ' ὄνομά του—καὶ μὲ
τιμώρησε. . . Μοῦ τῶκλέψαν τὸ ἔρημο, ἄρ-
χοντά μου. κάτω ἀπὸ τὸ Μαλούνι, κοντὰ στὴν
Κοκκινίστα. . . Καλὰ νὰ μοῦ γένῃ! Δὲν μα-
ταποχτιάω τέτοιο τραγί, τὸ ἔρημο, ἄρχοντά
μου! Δὲν ματαποχτιάω!

Τότε ὁ πατέρας μου τοῦ πέταξε τέσσερες
λίρες καὶ τοῦ εἶπε:

—Πᾶρε τέσσερες λίρες μοναχά, γιατί
τὴν ἄλλη τὴν λίρα τὴν ἔδωκα τοῦ Γιωργου

—Γκίκα, ποῦρθε. κάτω ἀπὸ τὸ Μαλούνι,
κοντὰ στὴν Κοκκινίστα, καὶ σοῦ τὸν ἔκλε-

ψε τὸν ζηλεμένο Φλῶρο σου κατὰ διαταγὴ
μου, καὶ μου τὸν ἔφερε στὸ κοπάδι μου, . .

Ἀκούοντας αὐτὰ ὁ τσιέλεγκας, ὁ Κήτσο
Τέζας, ἔμεινε ἀναυδος, κι' ἀφοῦ συνήγαθε,
σύμψασε ἀπὸ καταγῆς τὲς τέσερες λίρες,
φίλησε τὸ δεξιὸ τὸ γόνα τοῦ πατέρα μου,
ὅπως κάθονταν στὴν κορφὴ σταυροπόδι,
καὶ τοῦ εἶπε:

—Θεὸς σχωρὲς τὴν μάννα σου καὶ
τὸν πατέρα σου, ἄρχοντά μου μὲ τὸ
καλό, ποῦ μῶκανες αὐτὴν τὴν στιγμὴ,
γιατὶ εἶχα τέτοια ἀνάγκη ν' ἀγοράσω ἀρα-
ποσίτι, γιὰ τὰ παιδιὰ μου, καὶ τοὺς πιστι-
κοὺς μου, ὥστε θ' ἀναγκάζοιμουν νὰ που-
λήσω εἴκοσι γίδια γιὰ νὰ οἰκονομήσω τὲς
τέσσερες λίρες, ποῦ μᾶδωκες τώρα. . . Θε-
ὸς σχωρὲς τὴν μάννα σου καὶ τὸν πατέρα
σου, ἄρχοντά μου, ξαναλέω, καὶ θὰ τὸ
ξαναλέω χίλιες φορὲς!

Τότε ὁ πατέρας μου τοῦ εἶπε:

—Ἄν σοῦ κλέγεται ἡ καρδιά, κουμπᾶ
ρε, γιὰ τὸν Φλῶρο, νὰ σοῦ τὸν δώκω πί-
σω. . .

—Παπαπᾶ! ἄρχοντά μου! Παπαπᾶ!
Χαλάλι σου ὁ Φλῶρος, σὰν τὸ γάλα, πῶπι
α ἀπὸ τὸ βυζὶ τῆς μάννας μου!

Καὶ λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια ὁ τσιέλε-
γκας, ὁ Κήτσο—Τέζας χαιρέτησε κι' ἔφυ-
γε, ἐξακολουθώντας νὰ σχωνάη τὴν μάν-
να καὶ τὸν πατέρα τοῦ πατέρα μου.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

Ο ΣΚΕΠΤΙΚΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

(συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

Ὁ Πλάτων ἀργότερα ἐμπέδωσε τὸ
γλωσσολογικὸ πρόβλημα μὲ τὴ θεωρίαν τοῦ
περὶ τοῦ κόσμου τῶν Ἰδεῶν, ἀλλὰ τὸ ζήτη-
μα τοῦτο βγαίνει ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς
παρούσης μελέτης.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴς καθαρῶς ἐπιστημο-
νικῆς, ἃς ποῦμε, προϋποθέσεις γιὰ τὴ γεν-
νησὴ τοῦ Σκεπτικισμοῦ συνετέλεσαν καὶ
ἄλλοι λόγοι ποὺ φαίνονται στὴν ἀρχὴ σὰν
νὰ μὴν ἔχουν καμμιά σχέσιν μὲ τὴ γνωσι-
ολογία: Λόγοι ἠθικοὶ καὶ στοσφὴ τῆς δι-
ανοήσεως πρὸς τὸ ἄτομο, ποὺ δὲν εἶνε
πιά ὁ ἐλεύθερος πολίτης (βοισκόμαστε στὴν
ἀρχὴ τῶν Ἀλεξανδρινῶν χρόνων) ποὺ ἐ-
ρευνᾷ τὸ δίκαιον τῆς πολιτείας καὶ τὴν
ἁρμογίαν τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν φυσι-
κῶν φαινομένων, ἀλλ' ἓνα ἄτομο μὲ περι-
ωρισμένη τὴν πολιτικὴ καὶ τὴν κοινωνι-
κὴ δοσίν, μὲ ἐλαττωμένη τὴν προσωπι-
κὴ ἐλευθερίαν. Στροφή λοιπὸν τῆς δι-
ανοήσεως πρὸς τὸν ἐσωτερικὸ ἀνθρωπο-
πρὸς τὴν ἠθικὴν του ὑπόστασιν. Τόσον
ὁ Σκεπτικισμὸς, ὅσο κι' ἡ Στοά κι' ἡ
Ἐπικούρειος σχολή, ποὺ ἔχουν περιόλου-
χρονὴ τὴ γέννησίν τους, δομῶνται ἀπὸ
ζητήματα ποὺ ἐξετάζει ἡ ἠθικὴ φιλο-
σοφία.

«Ὁρμᾶται δὲ ὁ σκεπτικὸς ἐν τῇ ἐρεῳ-
νῇ ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ ἀταρακτήσειν»
μᾶς λέγει ὁ Σέξτος ὁ Ἐμπειρικὸς στὴς
«Πυρρώνειες Ὑποτυπώσεις» του. Ἀλλ'
αὐτὴ ἡ ἐλπίς τοῦ ἀταρακτήσειν εἶνε τὸ ἴ-
διον μὲ τὴ γαλήνη τῶν Στωϊκῶν
καὶ τὴν ὀρηκτικὴν ἡδονὴν (τὴν ἄρνησιν τοῦ
πόνου) τῶν Ἐπικουρείων. Ἄλλως φαίνε-

ται παράξενο πῶς «ἀνεπίστατος τὴν
ἀταραξίαν ἀνεκάλυψε» ὁ σκεπτικὸς.

Τώρα προκειμένου νὰ μιλήσωμε γι' αὐ-
τὴ τὴν ἴδιαν τὴ Σκεπτικὴ ἀίρεσιν (αἰρέ-
σεις δὲν λέγονται μονάχα οἱ διάφορες θεω-
σκευτικὲς δόξαι—ἀποκλίσεις ἀπὸ τὴν
δοθὴ πίστιν, ἀλλὰ καὶ κάθε φιλοσοφικὴ
ἀρχὴ ποὺ ἀποχτίζει ὁπαδοὺς), εἶνε ἀνάγκη
νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ θέσις τῆς βραδύτητας στὴ
πιδ ἀντίθετον σημείω ἀπὸ τὴ Δογματικὴ
σχολή, ποὺ δέχεται ἀνεξέταστα τὸ δυνατό
τῆς γνώσεως καὶ πολλὰς φορὰς ἀπὸ τὴ
φαινομένη ἀδυναμία χίττει μυστηριώδη
μεταφυσικὰ παλάτια—πολὺ δὲ σιμὰ πρὸς
τὴν Ἐμπειρικὴν, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ταυτίζε-
ται μὲ αὐτήν.

Τοῦ Σκεπτικισμοῦ πολλοὶ ὑπῆρξαν ἀξι-
όλογοι διδάσκαλοι καὶ ὁπαδοί, ἐκείνος
ὅμως ποὺ φαίνεται νὰ δίδαξε πρῶτος
μὲ σύστημα τὰ προβλήματα τῆς Σκεπτι-
κῆς εἶνε ὁ Πύρρων ὁ Ἠλεῖος (340—310),
ἀπὸ τὸν ὄνομα τοῦ ὁποίου πῆρε ἓνα ἀπὸ τὰ
πολλὰ ὀνόματά της ἡ Σχολή, δηλ. Πυρρώ-
νιος.

Ἡ Σκεπτικὴ σχολὴ ἔχει πολλὰς ὀνομα-
σίες ποὺ πῆρε κατὰ τὴ συστηματοποίησίν
της. Λέγεται Ἰσητικὴ, γιατί πάντα ζη-
τεῖ νὰ βοηθῇ τὴν ἀλήθειαν, ἐπειδὴ ποτ'
Σκεπτικὸς δὲν τὴν βραδύται (γνωσιολογικὴ
ἀπαισιοδοξία). Σκεπτικὴ γιατί ὁ ὁπαδὸς
τῆς πάντοτε σκέπτεται (ἐρευνᾷ) βραδύται
σὲ παντοεινὴ ἐρευνα. (Ἔτσι τὸ ὄνομα
Σκέψις καὶ τὸ μεταγενέστερον σκεπτικισμὸς
δὲν ἐκφράζει ἀπλῶς τὸ χαρακτηριστὸν τοῦ
σκεπτικοῦ (σκεπτικιστοῦ) ποὺ εἶνε κυρίως

τοῦτο: ἀμφιβολία, ἀκαισιοδοξία γιὰ τὸ δυνατό της γνώσης).

Ὁνομάστηκε ἀκόμα ἀπορητική, γιατί δὲ μπορεί νὰ πῇ οὔτε τὸ ναὶ οὔτε τὸ ὄχι σὲ κανένα πρᾶγμα (θὰ ἴδαμε παρακάτω γιατί δὲν μπορεί νὰ πῇ οὔτε τὸ ὄχι). Καὶ τέλος ἐφεκτική, γιατί ἐπέχει (ἐπιφυλάσσεται θὰ λέγαμε σήμερα) νὰ δώσῃ ὀρισμὸ σὲ ὅ,τι δήποτε.

Βάση, πάνω στὴν ὁποία στηρίζεται τὸ οἰκονομικὸν τοῦ Σκεπτικισμοῦ, εἶνε ἡ ἰσοδύναμη ἀντίθεσις ἡ λογικῶν κρίσεων ποῦ ἀναισθητῶς ἡ μὴ τῇ ἄλλῃ. Κι' αὐτὴ ἡ ἰσοδυναμία (ἰσοθεσία) εἶνε ἡ πίστις καὶ ἡ ἀπιστία ποῦ ἔχουμε γιὰ κάθε πρᾶγμα, χωρὶς νὰ μπορούμε νὰ προτιμήσωμε τὴ μὴ ἀπ' τὴν ἄλλη — Γι' αὐτὸ ὁ σκεπτικιστὴς δὲ διατυπώνει καμμιά γνώμη γιὰ κανένα πρᾶγμα. Τὴν ἐπιφύλαξιν αὐτὴ τὴν ἔχει γιὰ κάθε γνώση καὶ γιὰ κάθε ἐπιστήμη, γιὰ τίς ὁποῖες, κι' ἂν μιλῆσῃ, δὲν προσπαθεῖ ν' ἀποδείξῃ τίποτε μὲ πείσμα, ἀλλὰ νὰ μλάσῃ σ' αὐτὲς τὸ μικρόβιο τῆς ἀμφιβολίας.

Ποῦθε μᾶς γίνεται γινώσκων ὁ κόσμος; 1) Ἀπὸ τὰ φαινόμενα ποῦ μᾶς πληροφοροῦν γιὰ τὸν ἔξωτερικόν κόσμον (γενικότερα γιὰ κάθε ἀντικείμενον καὶ πρᾶγμα, γιατί καὶ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸ μᾶς μπορούμε νὰ τὸν πάρομε στὴν ἔρευναν ὡς ἀντικείμενον). Φαινόμενα = τὰ αἰσθητά. 2). Σχηματίζουμε μονάχοι μας σχετικὰ μὲ τὸν κόσμον καὶ μὲ τὴ ζωὴ διαφορὰς ἠθικὰς δοξασίας ὡς ὑποκειμενικὰς — νοητικὰς ὑπολήψεις.

— Ἐ! λοιπὸν! (λέγουν οἱ σκεπτικιστὲς) οὔτε γιὰ τὰ φαινόμενα οὔτε γιὰ τίς ὑποκειμενικὰς δοξασίας, μπορούμε νάχουμε μὴ ἀσταθερὴ καὶ βέβαιη γνώμη, γιατί βοῖσκονται σὲ ἀντίφαση μεταξύ τους φαινόμενα μὲ φαινόμενα καὶ δοξασίαι μὲ δοξασίας. Ἀκόμα καὶ φαινόμενα μὲ δοξασίας (π.χ. ἡ ἠθικὴ τάσις γιὰ τὴν ἰσότητά των ἀνθρώπων ἔρχεται σὲ ἀντίφαση μὲ τὴν φυσικὴ σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνισότητά ποῦ παρατηρεῖται μεταξύ τους) — Ἐἴσι καταγοῦν τὸ ἀπὸ λυτὸ καὶ

παραδέχονται τὴ σχετικὴ ὁλότητα, μὲ ἐπιφύλαξιν ὅμως καὶ αὐτὴ. ἀφοῦ καὶ γι' αὐτὴ σύμφωνα πάντα μὲ τὴν πυθωνιστικὴν διδασκαλίαν θὰ βρεθῇ κάποιος ἀντίθετος ἰσοδύναμος λόγος.

Ἀφοῦ ἔτσι πηγαίνουν τὰ πρᾶγματα, ποῖος λόγος μπορεί νὰ γίνῃ γιὰ τὴν ἐπιστήμη; Κανένας. Ὁ Σκεπτικισμὸς θεωρεῖ καὶ αὐτὴ καὶ τὴν τέχνην ὡς κἄτι ἀόριστον, ἀσαφὲς καὶ συγκεχυμένον.

Οἱ γενικὲς αὐτὲς ἀρχαὲς τοῦ σκεπτικισμοῦ μελετήθηκαν ἀρκετὰ πλατεῖα ἀπ' τοὺς ὁπαδοὺς τοῦ μ. ἑνὸς τρόπου ἀρκετὰ ἀναλυτικὰ καὶ πολλὰς φορὰς ἐξεζητημένο.

Παρατήρησαν π.χ. ὅτι τὰ διαφορὰ ζῶα ἔχουν διαφορὰ αἰσθημάτων γιὰ τὸ ἴδιον ἀντικείμενον ὅτι ὄχι μόνον τὰ ζῶα ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι. Καὶ ὄχι μόνον οἱ ἄνθρωποι ἀλλὰ καὶ ὁ ἑναῖς ἄνθρωπος, ὁ ὀνειροπολοῦμενος ἀπὸ τοὺς στωϊκοὺς σοφός, σὺν ὁποῖον ὅλα πρέπει νὰ ἀρμολογῶνται καὶ τίποτε γὰρ μὴ εἶνε ἀντίμαχον πρὸς ἄλλο τίποτε. Ὅτι ἀναλόγως τῶν περιστάσεων ἄλλοιως ἀντιλαμβάνομαστε τὰ γεγονότα. Ὅτι ἡ ἀπόστασις φέρει σύγχυση, ὅτι τὰ πρᾶγματα ἔχουν συνάφεια μεταξύ τους (ὁ μικρὸς εἶνε μικρὸς ἐφ' ὅσον ὑπάρχει μεγάλος). Ἀκόμα ὅτι στὶς ἠθικὰς ἀντιλήψεις παίζουν ρόλον τὸ συνηθισμένο καὶ τὸ ἀσυνήθιστον, ἡ ἀγωγή καὶ ἡ ἥθη, οἱ μῦθοι καὶ τὰ δόγματα.

1) Ὑπάρχει, λέγουν οἱ σκεπτικιστὲς, φυσικὴ διαφορὰ τῶν ζώων. Ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς διαφορᾶς ἀπὸ τὰ ἴδια πρᾶγματα διαφορὰς ἐντυπώσεις γεννιοῦνται στὰ διάφορα ζῶα. Παρατηροῦμε λοιπὸν τὸ «ἀσύγκριτον καὶ ἀσυνάρμοστον καὶ μαχόμενον». Κι' ἂν ἀντιτάξῃ κανεὶς τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι ναὶ μὲν ὑπάρχει «τὸ μαχόμενον» εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ὡς ὅν λογικόν θάχῃ τελειότερας αἰσθήσεις καὶ συνεπῶς ἀληθέστερας παραστάσεις, αὐτὸ εἶνε ψέμμα, γιατί πολλὰ ζῶα ἔχουν τελειότερας αἰσθήσεις ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον. Τὸ σκυλὶ π.χ. ἔχει τελειότερη ὄσφρηση. Ἐχει ἀκόμα καὶ νοημοσύνη. κ. τ. λ.

2) Ὑπάρχει φυσικὴ διαφορὰ στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ στωϊκοὶ καὶ πνευματικῶς δὲ μπορούν νὰ βρεθοῦν δυὸ ἄνθρωποι ποῦ νὰ μοιάζον ἀπολύτως. Ὁ λευκὸς διαφέρει ἀπὸ τὸν χεῖροιν καὶ ὁ χεῖρινος ἀπὸ τὸν αἰθίοπα. Δημιουργὸς αὐτῆς τῆς διαφορᾶς εἶνε, φαίνεται, ἡ διαφορὰ τῶν χυμῶν ἐπικράτεια, γιὰ τὴν ὁποῖα διαφορὰ γίνονται τὰ αἰσθητά καὶ οἱ παραστάσεις τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου. Γι' ἄλλα χαίρονται οἱ Ἴνδοι, γιὰ ἄλλα οἱ Ἑβραῖοι. Ἄλλους ἀηδιάζει ἕνα φαγητὸ καὶ ἄλλους τοῦναντίον τοὺς εὐχαριστεῖ. Ἡ διαφωνία ἐξ ἄλλου τῶν δογματικῶν γιὰ κείνα ποῦ πρέπει νὰ προτιμᾶμε καὶ γιὰ κείνα ποῦ δὲν πρέπει νὰ προτιμᾶμε εἶνε ἕνα ὁλοφάνερο δείγμα, ὅτι ὑπάρχουν καὶ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ διαφορὰς, γιατί ἄλλοι ὡς θὰ προτιμοῦσαν ἢ θὰ ἀπέφυγαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὰ ἴδια πρᾶγματα. Προτιμᾶμε ἢ ἀποφεύγουμε κἄτι τι σύμφωνα μὲ τὴν ἡδονὴν ποῦ μᾶς προσεῖναι ἢ μὲ τὸν ἀηδισμόν. Ἄλλ' ἡδονὴ καὶ ἀηδισμὸς ὑπάρχουν στὴν αἴσθησιν καὶ στὴ φαντασίαν. Ἀλλ' οὔτε ἡ αἴσθησις ἔχει τὴν ἴδιαν αἰσθαντικότητα οὔτε ἡ φαντασία τὴν αὐτὴ προσθετικὴν ἢ ἀφαιρετικὴν ἢ δημιουργικὴν δύναμιν, γιατί ἄλλοι ὡς θὰ προτιμοῦσαμε καὶ θὰ ἀποφεύγαμε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τὰ ἴδια πρᾶγματα. Σὲ ποῖον λοιπὸν νὰ πιστέψουμε; Στοὺς πολλοὺς; θὰ ἦσαν παιδαριῶδες. Στοὺς ὀλίγους, στοὺς διαλεκτοὺς; Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν συμφωνοῦν μεταξύ

τους.

3) Ἄλλ' ἂς πάρομε τὸν ἕνα καὶ μόνον ἄνθρωπον, τὸν ὀνειροπολοῦμενον σοφὸ τῶν Στωϊκῶν, σὺν ὁποῖον ὀφείλει νὰ ὑπάρχει ὁρμονία. Οἱ αἰσθήσεις ἀντιμάχονται ἡ μὴ τὴν ἄλλη. Δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε ἂν ἕνα πρᾶγμα εἶνε εὐάρεστο ἢ δυσάρεστο, νὰ τὸ χαρακτηρίσωμε δηλ. τέτοιο ἢ τέτοιο, γιατί ἕνα ἀντικείμενον σὲ μὴ αἴσθησιν (π.χ. στὴν ἀφῆ) ἴσως νᾶνε δυσάρεστο ἐνῶ σὲ μὴ ἄλλη (π.χ. στὴν ὄραση) ἴσως νᾶνε εὐχάριστο. Τάντι-κειμενα γενικῶς ἄλλοι ὡς φαίνονται στήμια αἰσθησιν καὶ ἄλλοι ὡς στὴν ἄλλη. Κοντὰ στὴ διαφορὰ τῶν αἰσθήσεων ἔρχεται καὶ τὸ ζήτημα τῆς πλειονότητος ἢ τῆς ἀνεπαρκείας των. Ἐχουμε πέντε αἰσθήσεις ἀντιλαμβάνομαστε τὸν ἔξωτερικόν κόσμον κατὰ πέντε τρόπους. Ἀλλὰ ποῖος θὰ διαπιστώσῃ ὅτι τάντι-κειμενα μὲν ὅν κατὰ πέντε τρόπους εἶνε δυνατόν νὰ γίνων γινώσκτά; Ἄν εἶχαμε περισσότερας αἰσθήσεις δὲν θὰ γνωρίζαμε καλλίτερα τὸν κόσμον; Ὁ τυφλὸς δὲ βλέπει καὶ πρᾶγματα. Τάντι-κειμενα γιὰ τὸν τυφλὸν ἔχουν τόσες ιδιότητες, ὅσες αὐτὸς ἀντιλαμβάνεται. Κἄτι παρόμοιον δὲν μπορεί νὰ συμβαίνει μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους; Ἄλλ' ἂν ἡ φύσις ἐλογάριασε καὶ συνμέτρησε τίς αἰσθήσεις σύμφωνα μὲ τὰ αἰσθητά, γεννιέται ἀμέσως τὸ ἐρώτημα: ποῖα φύσις, ἀφοῦ γι' αὐτὴ τόσο πολὺ διαφωνοῦν οἱ διάφοροι σοφοὶ μὲ τὰ δογματικά τους ἐπιχειρήματα;

(συνεχίζεται.)

ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΛΑΖΑΡΟΣ ΣΤΑ ΣΚΑΠΕΤΟΧΩΡΙΑ

Καλήώρα σας, καλή βραδιά σας,
 'Ηρθ' ὁ Λάζαρος, ἤρθαν τὰ βάρια,
 'Ηρθ' ὁ Αὐγερινὸς τῶν κορασίδων.
 — Κορασίδια μου σταυροθῆτε,
 Νὰ τιμήσωμε καλὸν ἀφέντη
 Καὶ καλὴ κυρὰ καμαρωμένη.

Ἀφέντη, ἀφεντάκη μου, πέντε βολές ἀφέντη,
 Πέντε βολές ἀφέντεφες καὶ παλ' ἀφέντης εἶσαι.
 Πέντε κρατοῦν τὸ μαῦρο σου καὶ πέντε καλιβώνουν
 Κι' ἄλλοι πέντε παρακλιοῦν «μπρ' ἀφέντη καβαλικά
 Μπρ' ἀφέντη καβαλίκεισε σὲ σέλλινο μουλάρι
 Σὲ σέλλινο προσέλλινο σ' ἀσημοσελλωμένο
 Πόχει ἀστρὶ στό μέτωπο φεγγάρι στα καπούλια
 Καὶ πίσω ἀπὸ τὴ σέλλα του τρεῖς φραγκοπούλες παίζουν.
 'Η μιὰ παίζει τὸν τάμπουρα κι' ἡ ἄλλη τὸ λιοντάρι
 Κι' ἡ τρίτη καὶ καλλίτερη παίζει μὲ τὸν ἀφέντη
 Γιὰ παίζοντας, διαλέγοντας ἀποκοιμήθ' ὁ ἀφέντης.
 Για σήκου, σήκου ἀφέντη μου καὶ μὴ βαριακοιμᾶσαι
 'Η μιὰ σοῦ παίρνει τ' ἄσπρα σου κι' ἡ ἄλλη τὰ φλωριά σου
 'Η τρίτη καὶ καλλίτερη σοῦ παίρνει τ' ἀλόγό σου.»

Πολλὰ εἶπαμιν καὶ τ' ἀφεντὸς, νὰ εἰποῦμε τῆς κυρᾶς μας
 — Κυρὰ ψηλὴ, κυρὰ λιγνὴ κυρὰ μαλαματένια
 Σὰν κάνεις καὶ στολίζεσαι καὶ πᾶς στὴν ἐκκλησία,
 Βάνεις τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι κύκλο.
 Βάνεις καὶ τὸν αὐγερινὸ ψηλὸ καγκελοφρύδι.
 Καγκελοφρύδι φράγκικο, ρωμαϊκὸ σημαντρένιο
 Σὰν μπαίνει στὴν ἀνατολὴ κι' ἀκούεται στὴ δύση
 Κι' ἀπὸ τὴ δόση στὴ στεριά, πὸ τὴ στεριά στὴν πόλη
 Ποῦ κοσκινίζουν τὸ φλωρὶ καὶ πέφτει τὸ λαγάρι
 Καὶ τ' ἀπολαγαρίσματα τὰ θίνουν τοῦ Λαζάρου.
 'Ο Λάζαρος ἀπέθανε καὶ παλ' ἀναστηθῆκε
 Τὸ δαχτυλὸ του τάραισε καὶ τὸ μελάνι χύθηκε»

— «Πολλὰ εἶπαμιν καὶ τῆς κυρᾶς νὰ ποῦμε καὶ τοῦ γιοῦ τῆς
 Καλότυχῃ ἐσὺ κυρὰ μὲ τοὺς ὕγιους ὁπόχεις»

— «Κι' ἐγὼ πολλοὺς ἔχω ὕγιους, γιὰ ποιὸν μοῦ λάτε κάλλιο;»
 — Αὐτὸν τὸν λιο (1) μικρότερο τὸν πολυθιαμαχτούρη. (2)
 Διαβαίνει εἶναι γράμματα, εἶναι τὴν ἀρραβώνα
 Κι' ἡ ἀρραβώνα πόρριξε κομπὶ καὶ δαχτυλίδι
 Τὸ δαχτυλίδι νὰ πατῇ καὶ τὸ κομπὶ νὰ παίζει
 Νὰ παίζει καὶ νὰ χαίρεται στοῦ Δράκου τὰ λειβάδια.
 Κι' ὁ Δράκος τὸν ἀγνάντευε πὸ μιὰ ψηλὴ ραχοῦλα
 — Τι ἔχεις τ' ἔχεις νιούτσικε ποῦ βαρυναστενάζεις
 — Τὸ δοξαράκι μου ἔχασα μὲ δυὸ μὲ τρεῖς σάιτες
 — «Γιὰ τσώπα τσώπα νιούτσικε κι' ἐγὼ θὰ σοῦ τὸ φκιάσω
 Νὰ βάλῃ λύτρα ἢ μάνη σου λύτρα κι' ἡ ἀδερφή σου
 Καὶ λύτρα καὶ μισόλυτρο ἢ ἀγάπη ἢ δική σου.»
 Κι' ὁ νιούτσικος ἔχασε τὸν δάσκαλο ἐπ' αἶμα
 Τὸν καρτερεῖ ὁ δάσκαλος μὲ τὸ χαρτὶ σὰ χέρια
 — Τὸν καρτερεῖ ἡ δασκάλισσα μὲ μιὰ βιτσούλα μόσκο
 Μὲ μόσκο καὶ μὲ λίβανο καὶ μὲ βαρὺ θυμιάμα
 — Μπρὲ γιέ μ' ποῦναι τὸ γράμμα σου, μπρὲ γιέ μ' ποῦναι κι' ὁ νοῦς σου;
 — Τὸ γράμμα μ' εἶναι στὸ χαρτὶ κι' ὁ νοῦς μου ἐδῶ πέρα
 'Εδῶ πέρα κι' ἀντίπερα, πέρα στίς μαυρομάτες
 Πόχουν τὰ μάτια σὰν ἐλῆ, τὰ φρύδια σὰ γαϊτάνι,
 Πόχουν καὶ τὰ ξανθὰ μαλλιά σιρόντα πέντε πῆχες
 — Ἄ γιέ μου, ποῦ τὰ λούζονται, ἄ γιέ μ' ποῦ τὰ χτενίζουν
 — Στὴ θάλασσα τὰ λούζονται στοὺς κίμπους τὰ χτενίζουν
 Στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ θάλασσα τὰ λεφτοκοπανίζουν
 — Στὴ μέση γράφουν τὸ Χριστ, στὴν ἄκρη τὸν αἰ—Γιάννη
 Καὶ σὰ κλωθογυρίσματα γράφουν καὶ τὸν αἰ—Γιῶρη
 'Αἰ—Γιῶρ' αἰ—Γιῶρη φοβερό καὶ γρίβα καβαλλάρη
 Γιὰ βοήθα κι' ἀποσκέπασε τ' ἄξιο τὸ παλληκάρι
 Νὰ πιάν' λαγούς ἀνήπιαστους περδίκια μὲ τὸν πλάνο
 Νὰ πιάν' καὶ λαγομούσκαρα μὲ τὰ λαγονικά του

'Εδῶ ποῦ τραγουδήσαμεν ἐφέτω καὶ τοῦ χρόνου
 Καὶ τὴ λαμπρὴ τὴν Πασμαλιά καλόκαρδοι νὰ βγοῦνε
 Μὲ τ' ἄσπρα μὲ τὰ κόκκινα καὶ μὲ τὰ λουλουδάτα.

Σκάπετα Σουλίου 1928,

Συλλογὴ ΣΠΥΡ. ΜΟΥΣΕΛΑΙΜΗ

(1) λιο πιδ — πλέον

(2) Πολυθιαμαχτούρης — αὐτὸν ποῦ κάνει πολλὰ θαύματα, ὁ ἐξυπνος, ὁ τετραπέρατος.

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ

ΠΕΡΙ 'ΑΡΕΤΩΝ'

Όταν ένα σίπιον κουνουπίδιον ηδύχησε κατά τας κλεινάς και ενδόξους ταύτας ημέρας να γίνη πολυσήμαντον είδος έχον άξιαν έκκεντραπλάσιαν της πραγματικής—ή ένα; οίσοσδήποτε γνωστός « παληοπαληάνθρωπος » να καταντήση σημαντικόν ύποκείμενον, ή απόφασις να έκλέξη κανέναν θεμα της παρούσης στήλης τας « αρε- τας » και να όμυλήση περί αύτών, θα ήτο άφέλεια. 'Απαιτείται λοιπόν άμεσος έκήγησις και προκαταβολική δήλωσις και παράκλησις να πιστευθῇ, ότι ό ιδιοκτήτης της στήλης δέν έδήλωσε τόν τίτλον του άφελούς, όταν εις τας ημέρας μας κάθε άλλο παρά ό άφελής; εις η έπιφανής μορφή της εποχής μας. Ένεθυμήθη μόνον ό συντάκτης της παρούσης στήλης; δι; υπήρχον άγρια και άληθινά ημέραι, κατά τας όποιάς αιλεγόμεναι και θεωρούμεναι παγκοίως « αρεταί » ήξιζον περισσότερο από τα σάπια κουνουπίδια και τούς παληανθρώπους. Όμως υπάρχουν και σώζονται, εύτυχώς και σήμερον άκόμη, νοσταλγικοί άνθρωποι, που δέν έκλόνισε καθόλου την ψυχήν τους ούτε ή εφήμερος του κουνουπιδίου δόξα, ούτε ή διαβατική του «παληανθρώπου» άξία. Αύτοι πιστεύουν εις μίαν αιώνιαν έπιστροφήν, « αρετών »—την φιλοσοφικήν έπιστροφήν, όπου τώ μόνον κουνουπίδιον θα έπιστρέψη άφύκτως εις τόν προορισμόν του, διαθέντον τά φύλλα του διά την διατροφήν μόνον τών σχετικών όναργίων, οι δέ παληάνθρωποι, όσα χρήματα ή λάμπιν διαβατικήν και άν λάβωσιν θα ξαναγυρίσουν άναποδράστως, είτε εις τα τεράχια τών μπακαλιών, όπόθεν έκείνησαν, είτε εις την άσήμκντον ζωήν, από την όποιαν μοιραία συντυχία τούς απέσπασαν. Αύτοι λοιπόν οι άνθρωποι πιστεύουν και εις την έπιστροφήν τών « αρετών ».

Σήμερον ή ψυχή του κόσμου εύρίσκεται σ' ένα δηλητήριο, από τώ όποιον και ναρκούται μόν—άλλά πονεί. Πιστεύει κανέναν πώς πονεί διά τά άτομικά του βάσανα μόνον. Όμως πονεί ένα βαθύτερον πόνον και καθολικώτερον—ένα πόνον νοσταλγικόν, για όσα περιμένει να ξαναϊδῇ πάλιν κυριαρχούντα επί της ήθικής ζωής της άνθρωπότητος. Ένα αύτό μίαν δραχμήν; Συλλογισθήτε μίαν μίαν κατά σειράν κα τας διαδοχικάς όλας, έκείλεις και περιστάσεις που πρέπει να στριφογυρίζουν περί την καθημερινήν μας ζωήν διά να σταθῇ τώ αύτόν εις την τιμήν! Από εκείνον, που τώ πωλεί, έως εκείνον, που τώ αγοράζει και έξονομεί χρήματα διά να τώ αγοράση τώ δυστυχισμένον αύτό κοπάδι τών γνωστών « αρετών », πρέπει να πέση σ' ένα όμαδικόν τουφέκισμα, όπως πέφτει ή φαλαγίδα της λίμνης, σάν περνάει από εκατόν καΐκια ό που εκατόν δίκανα καιροφυλακτούντων κυνηγών την σημαδεύουν στο κεφάλι. Πώς να σωθῇ, άν μη σκοτωμένη, τουλάχιστον πληγωμένη;

Όμιλούμεν συχνά—πυκνά με τόν συνεργάτην της στήλης αυτής φίλτατον Πολύκαρπον επί του ζητήματος αυτού και άκρην δέν εύρίσκομεν. Ανακαλύπτω μόνον κάθε νέαν φοράν ότι είναι και αύτός ένας πιστός νοσταλγός, που πιστεύει και καρτερεί την έπιστροφήν τών « αρετών ».

Δέν ενδιαφέρομαι, μου λέγει διά την άξίαν του φράγκου ή της δραχμής. Όπου να φτάσουν αυτά, ό κόσμος κινείται. Νοσταλγώ την έπιστροφήν της « αρετής » και « αξιοσύνης » εις την τιμήν της. Μία χρεωκοπία χρηματική εις ημέρας που θα χρεωκοπήση ύλικώς όλη ή ανθρωπότης είναι ένα τίποτε. Η έντροπή είναι κατά τόσον μοιρασμένη ή μισή στον καθένα, ώστε τώ ζήτημα να μην είναι σπουδαίον, αφού είναι γενικόν. Όπως ό κόσμος κι' ό Κοσμάς—όπως θάλεγε κι' ό Σάνσος του Θεοβάντες

ΕΛΛΗΝΙΚΑ

215

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ν. ΚΑΤΗΦΟΡΗ

“ Η ΠΙΑΤΣΑ ”

έν προημίαις—και μπάτσος, που τόν τρώ- γουν δύο μάγουλα εις κατά τώ μισό μπά- τος. Μπορεί να μου πῆς πώς ό κόσμος θα ξαναγίνη κόσμος και πώς τώναιο της άρε- τής, που έλίκνισε την νεύτητα τών γενεών μας, θα τώ είδωμεν επάνω από τόν τάφον μ' ες με χιμνολαστά χείλη, όταν έρθῇ να σβύσωμεν; Θα γυρίση;

—Και βέβαια, Πολύκαρπε. Είναι καλύτε- ρος στο βάθος του ό κόσμος παρά χειρότε- ρος. Τό Καλόν θα βασιλεύση του Κακού. Νάσαι βέβαιος.

—Είπα. 'Αλλά σήμερον δέν πιστεύει κα- νέναν τίποτε άλλο παρά τώ κακόν και την δύναμιν και την άξίαν του κακού και της ψευτιάς; και της παληανθρωπιάς. 'Ακουσε: Κάποιος παλαιός μου έχθρός; που μ' έβλε- πεν άγρι κι' άδικα, δίχως κανένα λόγον, ήλθε σήμερον να μου έξωμολογηθῇ ένα βά- σνόν του. Τώ τω γιαι έπίστευε στην ύ- παρξί το κακού. Τόν έκαμεν ή ανάγκη; Δέν ξέρω. Όμως του έξωμολογήθη διά μέ- σου ενός τρίτου ζωντάνιου μου κάποιαν βο- ήθειαν. Την έδωκε. Κι' ό τρίτος ό μεσο- λαβήτης και προξενητής, αύτός, που τόν έ- στελνεν ένας δυστυχισμένος να μου ζητή- ση την ανθρωπίνην μου Ψυχήν και Καλω- σύνην, σύντροφον και βοηθόν εις την αν- θρωπίνην ζωήν του και δυστυχίαν, αύτός ό ίδιος ό άχρεός μ' έκύτταξε χλευαστικά και έκπληκτα στα μάτια και μου ειπε:

Γι' αυτό τό «κάθαρμα»... Έλπομόνησες λοιπόν; Δέν έπρεπε να δώσης τίποτε άλλο παρά κλωτσιές!!!

Έπῃγα ένα περίπατον μακρυνόν με την ψυχήν περίλυπον. 'Απεθριώθη λοιπόν ό άνθρωπος, ή θεία του καλωσύνη, ό ωραί- ος προορισμός του; Πότε θα ξαναγίνη λοι- πόν άνθρωπος με τας άρετάς; και τας «ά- ξίας του»;

.....Έτσι μου ώμίλησεν ό Πολύκαρπος πῆς τώ βράδυ.

† Γ. ΠΕΛΛΕΡΕΝ

‘Ο κ. Κατηφόρης άνήκει στους κοινω- νιολογούντες συγγραφείς; ειδικώτερα στους άριστοτέρους. ‘Ο άριστορισμός του αύτός τόν αναγκάζει να στριμώξη στο νέο του βι- βλίο ή « Πιάτσα » μερικές σκηνές, που ή καλλιτεχνική του υδρόρση σε κάθε άλλη περίπτωση θα τις απέκρουε απόλυτα. Τό δειπνο π. χ. στο όποιον έμφινίζονται ά πρόσκλητοι κυνηγώντας τόν άμερικάνο (διάβαξε οικονομικά παράγοντα) ό στρα- τηγός, ό δημοκράτης, ό ποιητής κ. λ. καθώς και οι διάφορες τώ καθενός απ' αύτούς άναπτυσσόμενες θεωρίες όπως π. γ. του ποιητού που διατυπώνει για γλιωστή προσά τώ δόγμα « ή τέχνη γιαι τήν - έχνη », ένθ προσελλάται όλο και περισσότερο στην άμερικάνο (οικονομικά παράγοντα) τή δικαιολογεί μονάχα ό κομ- μουνιστικός πσοετός τού συγγραφέα.

Γι' να είμαστε όμως δίκαιοι πρέπει να πώμε ότι σε πολύ λίγα σημεία γίνεται φανερή ή προτιμία του συγγραφέα να κινή κοινών κή—κομμουνιστική τέ- χνη, και όλα φαίνονται να έξελίσσονται φυ- σικά και άβυστα. Κανέναν τύπος δέν μετ γίνεται απόλυτα άνειπθητικός, μιλούντι πολλοί από αύτούς έχουν άσχετά σκοτεινά σημεία, και όλοι τους υπάκουουν στιγμές που μάς γίνονται και συμπληθητικοί. ‘Ο κ. Κατηφόρης τώ κατορθώνει αύτό δίχων- τας επάνω άπ' όλα τόν ήσκιο—πικρό και σκο- τασμό—της πιάτσας. ‘Αν γινόντασε κακή ή χυδαίοι περισσότερο άπ' ότι από φυσικό μαςθα είμαστε, σ' αυτό φαίει ή πιάτσα. δηλ. ή μεγάλη οικονομική καταβόρα της κοινωνίας, τώ αιώνιο δούναί και λαβείν, ή συναλλαγή, που κάνει έμπόριο τώ γάμο, που κάνει έμπόριο την ήθική, την τιμή, την κοινωνική άξία—που αναγκάζει τέλος και τή θρησκεία να κατέρχεται στο επίπε-

δὲ της.

Ἡ «πιτσα» τοῦ κ. Κατηφόρη εἶναι ἓνα ἔργο κουμμουνιστικό, ἀλλὰ μαζὶ κ' ἓνα ἔργο πρὸς τὴν πείθει. Κι' ἂν δὲν ὑπῆρχαν μερικὰ κομμάτια στὰ ὁποῖα ὁ συγγραφέας δὲν κατορθώνει νὰ ὑπετάξῃ τὸν κοινωνι. στή (ὁ φοιτητὴς ποὺ παύει τὸ ἐπίθετο τοῦ προϋσταμένου του δικηγόρου κ. λ. π.), θὰ λέγαμε ὅτι εἶναι ἓνα ἔργο τέχνης πραγματικῆς.

Ὑπάρχουν ἴσως ἀνακολουθίες στὴν ψυχολογικὴ ἐξέλιξη τῆς ἡρωίδας τοῦ ἔργου (μίας γυναίκας ποὺ διηγείται λίγο ἄτακτα, σύμφωνα μὲ τὴν ἀναμνήσεις της, τὰ κυριώτερὰ περιστατικὰ τῆς ζωῆς της, ὡς τὴ στιγμή ποὺ καταντᾷ κοινὴ γυναίκα), ὑπάρχουν ἐδῶ κι' ἐκεῖ χάσματα. Ἀκόμα θὰ εἶχε κανεὶς νὰ φέρῃ ἀντίρρηση ὡς πρὸς τὴν ἰδέαν ποὺ διατυπώνεται, λιγότερο ἢ περισσότερο «κατ' εὐθείαν». Ἀλλὰ τότε θὰ ξέφευγε ἀπὸ τὰ στενὰ ὅρια τῆς κριτικῆς τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Κατηφόρη καὶ θὰ βρῖσκονταν στὴν ἀνάγκη νὰ ἀνοιχθῇ σὲ μιὰ πολὺ πλατύτερη κοινωνιολογικὴ συζήτηση ποὺ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος.

Τοῦτο μονάχα μπορεῖ νὰ εἰπωθῇ. ὅτι ὁ κ. Κατηφόρη δὲν μιλεῖ πρὸς τὸν ἀντίπαλον νὰ γίνῃ, ἀλλὰ σταματᾷ σὲ τὴν βλεπῇ, ἀδιάφορο ἂν τὸ βλέπῃ μὲ ἄλλο φανό.

Τ. Σ.

Γ. Β. ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΟ' ΧΕΙΩΔΗΣ

“ΚΑΠΝΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ”

Τὸ βιβλὶον τοῦ κ. Γ. Β. Σιωμοπούλου, καπνεργαστασιακοῦ ὑπαλλήλου, εἶνε ἄξιον

προσοχῆς ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ἀπὸ μιᾶς ὁλως ἰδιαιτέρας ἀπόψεως, ὅτι ἐλάχιστοι δημόσιοι ὑπάλληλοι ὑπηρετοῦντες εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας τοῦ κράτους δεικνύουν τὴν θέλησιν νὰ καταστήσουν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐρχομένους εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν εἰδικὴν ὑπηρεσίαν τῶν, γνωστὴν τὴν πείραν τῶν, τὴν ἐποίαν ἀπέκτησαν.

Ὁ κ. Σιωμόπουλος ἐξέδωκεν ἓνα βιβλὶον χρήσιμον ὅχι μόνον διὰ τοὺς καπνοπαραγωγούς, οἱ ὅποιοι πολλάκις μπεδεύονται μέσα εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς πληθύος τῶν διατάξεων καὶ διαταγμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ πολλοὺς ἄλλους ἀκόμη (καπνεργαστασιακοὺς ὑπαλλήλους, προέδρους συνεταιρισμῶν, σταθμάρχας κ.λ. π.). Εἶνε συνοπτικὸν καὶ εὐληπτον εἰς τρόπον ὥστε νὰ κατανοῇται ὑπὸ πάντων. Παρέχει δὲ πᾶσας τὰς ἀναγκαῖας γνώσεις τόσοσον πρακτικὰς διὰ τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ, ὅσον καὶ νομικὰς διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ κράτους.

Υ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Σ π. Μ ο υ σ ε λ ῖ μ η ν Π ό π ο β ο ν. Τα τραγούδια τοῦ Λαζάρου δημοσιεύονται. Γιὰ τὸν Θύρησιν δυστυχῶς δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λόγος, γιατί ὑστερεῖ πολὺ εἰς ἀπόδοσιν· ὑπάρχει δὲ καὶ ἡ προηγουμένη μετάφρασις τοῦ κ. Χρηστοβασίλη.

† Πα ρ α μ υ θ ῖ α ς καὶ Φ ι λ ι α τ ῶ ν Ἀ θ η ν α γ ὁ ρ α ν. Σᾶς ἐγράψαμεν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς στήλης ταύτης Σᾶς εὐχαριστοῦμεν θερμῶς.

Δ η μ . Ζ ῶ τ ο ν . Π ε ι ρ α ῖ α. Περί δένοντων σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεσιν Σας.

Γ. Ἰ κ κ ο ν. Μ α ρ γ α ρ ῖ τ ι. — Σ ω τ. Ζ ο ὕ μ π ο ν. Π ᾶ ρ γ α Εὐχριστούμεν.

«ΕΛΛΟΠΙΑ»

ΕΞΕΔΟΘΗ ΚΑΙ ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

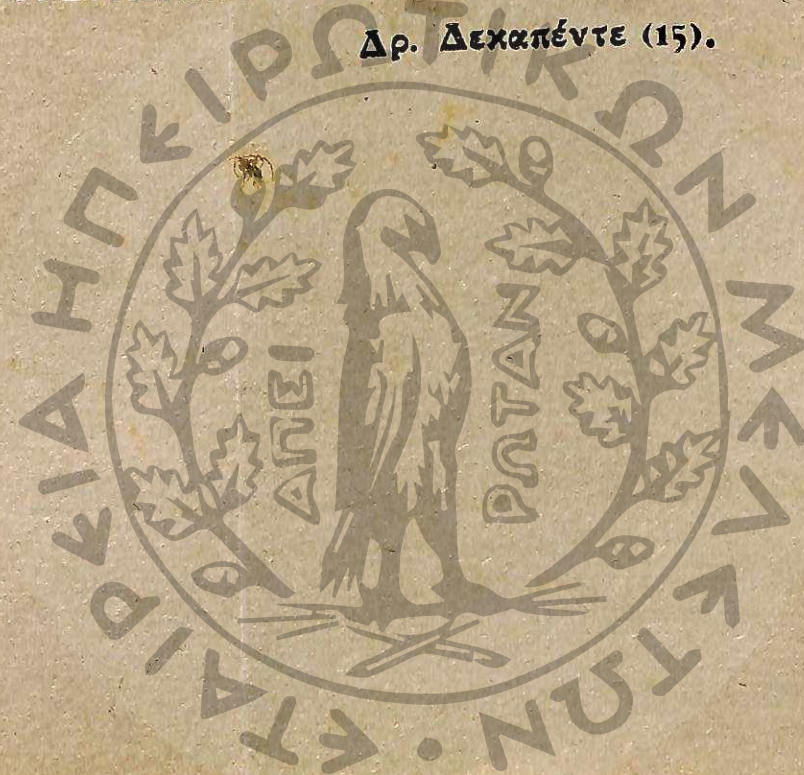
ΤΟ ΝΕΟΝ ΒΙΒΛΙΟΝ
ΤΟΥ

Κ. Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

“Ο ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

Κ' Η ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Δρ. Δεκαπέντε (15).

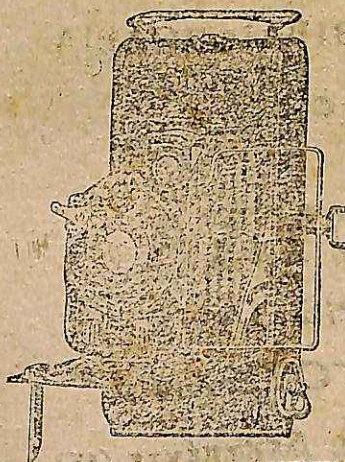
ΦΩΤΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "Η ΑΣΤΡΑΠΗ",

ΓΕΩΡ. ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΥ

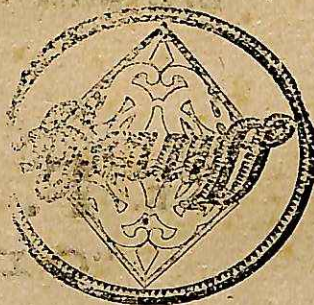

Ἐκτελούμεν ἀπάσας τὰς φωτογραφικὰς ἐργασίας μετ' ἐπιμελείας. Μεγεθύνσεις εἰς ἕλους τοὺς χρωματισμοὺς καὶ μεγέθη. Ἐξυπηρετοῦμεν προθύμως τοὺς ἐρασιτέλειας.

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΗΣΕΩΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΕΙΔΩΝ

Διαθέτομεν τὰς καλλιτέ-
τερας φωτογρ. μηχανὰς
τοῦ Γερμανικοῦ οἴκου
"ORION", καὶ τ' ἀσυ-
ναγώνιστα εἰς τὴν ποι-
ότητα καὶ τιμὴν φίλμς
χάουφ.

Τιμαὶ ἀσυναγώνιστοι

Τὸ

ΓΑΛΛΑ "ΤΡΟΦΟΣ,"

Εἶνε ἡ ἐνδεδειγμένη ἀσφαλὴς τροφή διὰ μικροὺς καὶ
μεγάλους ἀσθενεῖς καὶ ὕγιεις.

ΚΑΜΝΕΙ ΕΥΡΩΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

